

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Husitská teologická fakulta

Dějiny kláštera Kladruby

History of the Monastery Kladruby

Diplomová práce

Vedoucí práce:
ThDr. Kamila Veverková,
ThD.

Autor:
Bc. Alena Lexová

Praha 2015

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala ThDr. Kamile Veverkové, ThD. za pomoc, vstřícnost a odborné vedení při zpracování této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny, literaturu a další odborné zdroje. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne . června 2015

Alena Lexová

Anotace

Tato diplomová práce pojednává o dějinách kladrubského kláštera, o období založení a jeho vývoji v jednotlivých staletích. Dále oobeznamuje jak se vyvíjel a měnil život v klášteře, ale i mimo něj a poukazuje na výjimečné architektonické dílo barokní gotiky od známých českých architektů Jana Blažeje Santiniho Aichela a Kiliána Ignáce Dientzenhofera.

Abstract

This master thesis deals with the history of Kladruba's monastery, about its establishment and development during centuries. Further, it deals with the change of lifestyle in the monastery, as well as outside of it. This thesis highlights the outstanding architectural beauty of the Baroque Gothic style of Czech architects Jan Blažej Santini Aichel and Kilián Ignác Dientzenhofer.

Klíčová slova

Řád, klášter, benediktini, mniši, patristika, řehole, modlitba, práce, askéze, víra, teologie, církevní Otcové, opat, biskupství, listina, falzum, kostel, bazilika, vláda, spory, Vladislav I, Přemyslovci, Kladruba, kronika, Jan Nepomucký, husité, Osvícenství, Windischgrätz, Marie Terezie, Josef II., reforma, gotika, Santini, Dientzenhofer, Löw, Pelcl, Palacký.

Keywords

Order, monastery, Benedicts, monachos, Church Fathers, rule, prayer, work, asceticism, religion, abbot, episcopate, document, falzum, church, basilica, government, dispute, Vladislav I., Přemyslovci, Kladrau, Jan Nepomucký, Hussite, the Enlightenment, reform, gothic, Santini, Dientzenhofer, Löw, Pelcl, Palacký.

Obsah

Úvod.....	7
1.HISTORICKO - TEOLOGICKÁ REFLEXE ŘÁDU SV. BENEDIKTA.....	9
1.1 Dějiny řádu benediktinů.....	9
1.2 Klášter - jako symbol Kristova těla.....	11
1.3 Řehole Sv. Benedikta.....	13
2. PŘÍCHOD BENEDIKTINŮ DO ČECH A VLÁDA VLADISLAVA I.....	18
2.1 Příchod benediktinů do Čech.....	18
2.2 Vláda Vladislava I.....	20
3. VZNIK KLÁŠTERA.....	25
3.1 Zakládací listina kláštera - takzvaná „Kladrubska falza“	25
3.2.Národnostní poměry v klášteře.....	29
3.3. Přemyslovci a jejich vztah ke kladrubskému klášteru.....	31
4.HISTORICKÝ VÝVOJ KLADRUBSKÉHO KLÁŠTERA.....	35
4.1. Klášter v neklidném 15. - 16.století.....	35
4.2.Klášterní bazilika, sakristie, kaple.....	38
4.3. Klášter v době osvícenské.....	40
4.4. Zrušení kláštera.....	44
4.5. Klášter za doby panování Windischgrätzu.....	50
4.6. Kladruby v 19. - 20. století.....	51
5.UMĚNÍ - Jan BLAŽEJ SANTINI AICHEL, KILIÁN IGNÁC DIENTZENHOFER.....	57
5.1.Jan Blažej Santini Aichel - přestavba kostelního chrámu.....	57
5.2.Kilián Ignác Dientzenhofer - výstavba nového konventu.....	61
ZÁVĚR.....	64
Seznam použité odborné literatury a dalších odborných zdrojů.....	65
Seznam příloh.....	69
summary.....	78

Seznam zkratek

cit.	citováno
ČG-DK	České gubernium-Duchovní komise
Gn.	Genesis
Inv.č.	inventární číslo
Lk.	Lukáš
např.	například
O.S.B.	Ordo Sancti Benedicti
p.	pan
Pzn.	poznámka
r.	rok
RB.	Regula Benedicti
SAP	Sborník archivních prací
Sign.	Signatura
Srov.	srovnej
St.	Saint
st.	století
Str.; s.	strana
Sv.	svatý
tzn.	to znamená
tzv.	takzvané
zl.	zlatých
Žid.	Židům

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala Dějiny kláštera Kladruby, protože už při první návštěvě jsem si uvědomila, že ačkoliv v současné době nejsou Kladruby příliš významné, v období středověku byl jejich význam podstatně větší – především díky benediktinskému klášteru, který se tyčí do výšky nad obcí.

V roce 2015 uplyne 900 let od jeho založení, a domnívám se, že i u příležitosti tohoto výročí bude užitečné si jeho nebývalý význam v dějinách našeho národa připomenout.

Ve své práci se věnuji období od počátku založení kláštera přemyslovským knížetem Vladislavem I. až do doby jeho zrušení, kdy se císařem v rakouské monarchii stal František Josef I. Sleduji období, kdy se z kláštera stává zámek a následně po druhé světové válce sloužil objekt bývalého kláštera státnímu statku a dnes slouží jako památkový objekt.

Práci jsem rozvrhla do pěti kapitol, ve kterých se podrobněji věnuji nejprve historicko – teologické reflexi řádu Sv. Benedikta a příchodů benediktinů na naše území a pak historickému vývoji kladrubského kláštera až do dnešní doby. V páté kapitole se věnuji osobnostem české architektury Janu Blažejí Santoninu Aichelovi a Kiliánu Ignáci Dientzenhoferovi.

Ve své práci jsem vycházela z pramenného materiálu i z další odborné literatury a zdrojů vztahujících se k danému tématu. Fakta, která jsem v literatuře našla, jsem se snažila ověřit, nebo jejich konkrétnosti vyhledat a doložit v dostupných tiskovinách a další literatuře.

Tím jsem se pokusila prezentovat počátky založení kladrubského kláštera a jeho vývoj v jednotlivých staletích. Dále jak se vyvíjel a měnil život v klášteře, ale i mimo

něj, a poukázat na výjimečné architektonické dílo barokní gotiky od známých českých architektů Jana Blažeje Santiniho Aichela a Kiliána Ignáce Dientzenhofera.

Pro svou práci jsem použila deskriptivní metodu a komparaci.

1. HISTORICKO - TEOLOGICKÁ REFLEXE ŘÁDU SV. BENEDIKTA

1.1 Dějiny řádu benediktinů

Historie benediktinského řádu „Ordo Sancti Benedicti¹“ O.S.B., se začala psát počátkem 6. st. na území Itálie, jihovýchodně od Říma v místě zvaném Monte Cassino. Zde založil dodnes proslulou stavbu jeden ze současných evropských patronů Benedikt z Nursie.

První polovina 6. století, v níž Benedikt žil, je pro literární prameny dobou těžkou, je to doba, kdy na místo západořímské říše² nastoupila celá řada nestabilních germánských barbarských království. Jedno obléhání za druhým, Itálie byla po sto let vystavena ostrogótské kolonizaci.

Z tohoto období máme jenom jediný zdroj života svatého Benedikta sepsaný v letech 593-594 papežem Řehořem Velikým³. Dílo „Kniha rozprav“ je první zmínkou, kde vypodobňuje

¹Ordo Sancti Patris Benedicti, řád sv. Benedikta, řád sv. otce Benedikta, řád benediktinský, benediktini, Odstavec zpracován podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str. 9; Benedictio-v plurálu znamená toto slovo chvalo zpěv tří mládenců (Dan 3, 57-88), zpívaný v nedělních ranních chválách. Dále označuje slovo benedictio požehnání nebo pozdrav Benedic-Požehnej mi, je sporné, zda toto slovo požehnání (jak nasvědčují 9,5 a 11,7) nebo výše uvedený hymnus Te decet laus (Tobě náleží chvála), který intonoval opat Podle Regula Benedicti, Řehole Benediktova, Benediktinské arcidiecéze Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN80-238-2676-X, str. 14;

² Podle Dějiny Byzance, Akademie věd České republiky pod vedením Bohumily ZÁSTĚROVÉ napsal autorský kolektiv PhDr. Alexander Avenarius, doc. PhDr. Růžena Dostálová, doc. PhDr. Vladimír Fiala, doc. PhDr. Věra Hrochová, PhDr. Milan Loos, PhDr. Oldřich Tůma, PhDr. Vladimír Vavřínek, PhDr. Bohumila Zástěrová, Vydala Academia, nakladatelství Československé akademie věd Praha 1992, str. 529, ISBN: 80-200-0454-8, str.37

³ Sv.Řehoř I.Veliký (3. 9.590-12.3.604), Říman, původně papežský poradce, mnich na stolci sv. Petra, církevní učitel (od 1295). Tento papež se také významně zasloužil o šíření benediktinského řádu. Za jeho pontifikátu vznikaly kláštery především v Itálii, benediktinští misionáři se brzy přičinili o proniknutí řádu do Francie a odtud do Angli. V Německu začaly vznikat benediktinské kláštery v 7. st. Karel veliký pak přiměl různé mnišské komunity na území někdejší Galie, aby Benediktovu řeholi přijali. Podle Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, str. 17

Benedikta⁴ jako světce a thaumaturga (divotvůrce). V knize nám sděluje, kde se Benedikt narodil, vzdělával, kde se poprvé seznamuje s asketickým životem, a dále popisuje, jak zakládá klášter na hoře v Monte Cassinu, stává se opatem dvanácti klášterů a sepisuje pro potřeby této komunity řeholi, která tvoří základ západního mnišství⁵.

Řád sv. Benedikta⁶, nejstarší monastický řád západního mnišství stál u počátku křesťanské civilizace. Zasloužil se o přenesení pozůstatků starobylé antické kultury, včetně jejich duchovních hodnot.

V době stěhování národů, kdy trpěla víra⁷, mravnost a křesťanský duch, představovaly benediktinské kláštery výhradní střediska kultury a vědy. Benediktini zakládali školy, šířili víru, vzdělanost a umění. Psali kroniky, anály a diária. Humanismus a renesance by bez řádu benediktinů vůbec nemohly vzniknout.

V pozdějších dobách se pak řád zasloužil o reformu celé církve a zaměřil se mezi jinými na studium dějin, církevní hudby a teologie.

⁴ Srov. Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, Str. 15

⁵ Podle Hugh LAWRENC, Dějiny středověkého mnišství, Centrum pro studium demokracie a kultury, Nakladatelství Vyšehrad, 2001, str. 328, ISBN: 80-7021-536-4, str. 23-25; Srov. P.VLČEK, P. SOMMER, D. FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 9.

⁶ Řády mnišské navazují na působení tzv. Otců pouště, představitelů mnišského života v osamění (anachoretského mnišství), jakým byl např. sv. Antonín Egyptský (+ kolem 356). Řád benediktinů dal církvi podle tradic přibližně 1560 svatých a 3500 blahoslavených. Podle Václav VENTURA, Spiritualita křesťanského mnišství 1, Vydalo Benediktinské arcipopatství sv. Vojtěcha a sv. Markétyv Praze-Břevnově jako svou dvacátou publikaci, Edice Pietas benediktina, sešit jedenáctý, vydání první, léta Páně 2006, Vytiskl Label, spol.s.r.o. v Kutné Hoře, str. 352, str.10.

⁷ Svatí Otcové říkají, že víra je zjevení Boha člověku. Přijímáme víru ze slyšení, nikoliv však proto, abychom ji následně pochopili, nýbrž aby naše srdce bylo očištěno a abychom dosáhli víry z vidění a žili zjevení. Zpracováno podle Metropolita Hierotheos (Vlachos), Pravoslavná spiritualita (stručné uvedení) z anglického originálu Orthodox Spirituality, Editions of the Birth of the Theotokos Monastery 1994 přeložil Mgr. Jiří Ján. Odborný editor ThLic. Pavel Milko, PhD. Sazba Ortodoxia vzdělávací centrum při pravoslavném katedrálním chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze. Tlač: PRESS, s.r.o. s.120, vydala Prešovská univerzita v Prešově Pravoslavná bohoslovecká fakulta v roce 2006, 1. vydanie, str. 17

1.2 Klášter - jako symbol Kristova těla

V různých etapách vývoje mnišství⁸ vznikaly různé stavby a kombinace budov pro potřeby řeholních společenství. Zásadní zlom v této situaci přineslo právě benediktinství, které podle pokynů Benedikta vypracovalo model kláštera⁹ jako stavební celek¹⁰, jehož hlavní rysy se staly stavebním kanónem.

Uplatnění stavebního kanónu se přizpůsobovalo finančním možnostem a místu, na němž klášter vznikl. O tom, jak má vypadat dokonalý klášter, svědčí vzácný dokument, plán ideálního benediktinského kláštera, který se zachoval v archívu kláštera St. Gallen, a je od významného Reichenavského opata Haita¹¹ (+836).

Kláštery podle Benediktových představ by měly být místem pokoje. Jakýsi program pokoje můžeme vidět u Benedikta ve

⁸ Mnišský život je apoštolským způsobem života a životem podle Evangelia, neboť mu předchází umrtvení starého člověka a mnich se stává chrámem přesvatého Ducha – Tamtéž str.101; Mniši představovali nejradikálnější proud v křesťanských zápasech a to nejen proti pohanům a jinověrcům, ale i v zápasech jednotlivých proudů uvnitř církve – podle Václav VENTURA, Spiritualita křesťanského mnišství 1, Vydalo Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markétyv Praze-Břevnově jako svou dvacátou publikaci, Edice Pietas benediktina, sešit jedenáctý, vydání první, léta Páně 2006, Vytiskl Label, spol.s.r.o. v Kutné Hoře, str. 352, str.10.

⁹ S rozvojem křesťanského života přicházejí k nám dosud neznámé církevní ústavy – kláštery. Jméno pochází z latinského slova *claustrum* (zahrazení), kdežto z řeckého *monasterion* vzniklo *monastýr*, slovo užívané u východních a jižních Slovanů. Kláštery přinesly i do našich zemí vyšší pojem křesťanské duchovnosti a nový útvar křesťanského života. Řecko za doby sv. Cyrila a Metoděje znalo však i pevně organizované společnosti žijící ve společných řeholních domech jak tomu bylo na latiském Západě, kde naprosto převládala řehole sv. Benedikta z Nursie. Podle ZLÁMAL Bohumil. Příručka českých církevních dějin V- Doba barokní katolicity, Vyd. Olomouc, Matice Cyrilometodějská, 2008, ISBN 978-80-7266-301-9, 414 s.101.

¹⁰ Podle P.VLČEK, P. SOMMER, D. FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 31.

¹¹ Tamtéž str. 31

spravedlnosti komunity. *Pax Benedicta*¹² (Benediktinský pokoj) chápe Benedikt jako spásu, která je nám už dána v Ježíši Kristu. Klášter, komunita a také jednotlivci jsou symbolem¹³ pro Kristovo tělo a příbytek Ducha. Klášter je zcela mnišským společenstvím pod vedením opata, a je cenobitského¹⁴ charakteru.

Velký význam pro klášter má sdělení článků 4 a 96 Benediktovy řehole, ve kterých se Benediktův klášter přirovnává k dokonalé dílně s racionálním uspořádáním staveb. Tento obraz přesně vyložili Benediktovy následovníci, především Hildemar Korejský v komentáři řehole z pol. 9 st. nebo reformátor 11. st. opat Vilém z Hirsau. Ti označili jednotlivé prostory kláštera jako součásti Boží dílny.

V tomto konstatování je potřeba hledat ideový počátek schématu benediktinského kláštera. Informace o tom, co má středověký benediktinský klášter obsahovat, nám poskytuje Sanktgallenský plán¹⁵.

Benedikt dává jasně najevo předpoklad, že klášter bude vlastnit budovy a pozemky. Je ale velmi nepravděpodobné, že počítal s tím, že kláštery budou vlastnit velké bohatství.

¹²Podle *Regula Benedicti*, Řehole Benediktova, Benediktinské arcidiakonství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN80-238-2676-X, str. 36;

¹³ Z řec. Symbolon – poznávací znamení, značka, obraz.

¹⁴ Sv. Basil (329-379) klade důraz na cenobitské mnišství. Protipólem samoty je společný život. Celé sedmé pravidlo zachycuje Basilův ideál cenobitského života. Poznal poustevnický život s jeho kladů i záporů a dal jasně přednost společnému soužití. I v Novém zákoně Basil nalézá mnoho dokladů o důležitosti společného života. „Kdo by nevěděl, že člověk je přátelský a společenský tvor (koinonikon zoon) a není stvořen pro samotářský (monastikon) a divoký život? Basilův důraz na společný život je jistě jeho charismatem a vkladem do křesťanské a mnišské komunity. Podle Václav VENTURA, *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, Vydalo Benediktinské arcidiakonství sv. Vojtěcha a sv. Markety v Praze-Břevnově jako svou dvacátou publikaci, Edice Pietas benediktina, sešit jedenáctý, vydání první, léta Páně 2006, Vytiskl Label, spol.s.r.o. v Kutné Hoře, str. 352, str.233. Srov. *Regula Benedicti*, Řehole Benediktova, Benediktinské arcidiakonství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN80-238-2676-X, str.23;

¹⁵Podle P.VLČEK, P. SOMMER, D. FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 31.Srov. Karel NOVÁČEK a spol., *Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty*, ISBN: 978-70-87271-18-6, str.12;

Mniši byli Ex Professo¹⁶ – chudými Ježíše Krista, a jako takoví byli přitažlivým cílem podpory, kterou nabízeli zbožní dobrodinci. Tok finančních darů po celá staletí proměnil mnoho opatství v bohaté a mocné společnosti¹⁷.

1.3 Řehole Sv. Benedikta

Po dostavbě kláštera v roce 529 rozvíjelo svou činnost nejstarší mnišské společenství podle 73 článků regule, kterou Benedikt sepsal. Do dějin vstoupila pod názvem „Regula Benedicti“¹⁸.

Řehole, neboli klášterní pravidla Sv. Benedikta (Regula Sancti Benedicti Regula Monasteriorum), pojednává v 73 kapitolách o nejrůznějších aspektech mnišského života v klášteře. Obsahuje nejenom duchovní radu, ale také životní normy a předepisuje disciplínu v klášteře s důrazem na poslušnost¹⁹, mlčenlivost²⁰ a pokoru²¹. Řehole respektuje

¹⁶Podle Hugh LAWRENC, Dějiny středověkého mnišství, Centrum pro studium demokracie a kultury, Nakladatelství Vyšehrad, 2001, str. 328, ISBN: 80-7021-536-4, str.32; Srov. Milan M. Buben, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Orahá 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.13-17;

¹⁷ Tamtéž str. 32

¹⁸ Podle Regula Benedicti, Řehole Benediktova, Benediktinské arcioopatství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN80-238-2676-X, str.20; Srov. Milan M. Buben, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str. 17; Srov. Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, Str. 17-19.

¹⁹ Podle Regula Benedicti, Řehole Benediktova, Benediktinské arcioopatství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN80-238-2676-X, str.38; Poslušnost je jedním z pilířů mnišského života. Od samého počátku a v prvních fázích Basilova naučení (Malé askétikon), a co je v základech celého jeho pojetí "křesťanského" života, je poslušnost evangeliu a přikázáním Páně. Písmo je základní řeholí. "*Pokora, laskavé chování a pokorné srdce at' je charakteristickým rysem představeného*". Podle Václav VENTURA, Spiritualita křesťanského mnišství 1, Vydalo Benediktinské arcioopatství sv. Vojtěcha a sv. Markétyv Praze-Břevnově jako svou dvacátou publikaci, Edice Pietas benediktina, sešit jedenáctý, vydání první, léta Páně 2006, Vytiskl Label, spol.s.r.o. v Kutné Hoře, str. 352, str.233 . Srov. Regula Benedicti, Řehole Benediktova, Benediktinské arcioopatství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str.

individuální možnosti každého člena komunity, již jako celek stanovuje rámec pro rozvoj mnichů pod vedením opata. Základem je čtení evangelia, slavení liturgie, konání modliteb a manuální práce. V duchu řadového hesla „Ora et labora“²²– „Modli se a pracuj“– mniši věnovali pozornost hospodářskému rozvoji celého svého území²³.

Zdrojem pro napsání řehole bylo pro Benedikta učení východních církevních Otců²⁴. Nacházíme v ní mnoho textů, které patří k samotným základům mnišství. Výslovně se Benedikt zmiňuje o řeholi Sv. Basila²⁵. Asketicko-mnišská

242, ISBN80-238-2676-X, str.246; Srov. Gorazd VOPATRNÝ, Hesychasmus jako tradiční křesťanská spiritualita, Pohled na člověka a duchovní život z pravoslavné perspektivy, vytiskla tiskárna CENTA, 1. vydání, Brno, L. Marek, 2003, str. 158, ISBN: 80-86263-41, str. 32

²⁰ Tamtéž str. 39;

²¹ Tato kapitola už svou délkou a umístěním v sledu kapitol vyniká jako nejdůležitější, je srdcem a mistrovskou částí celé Řehole. Pokoru chápe jako cestu zraní. Benedikt popisuje tuto cestu v 7. kapitole slovy: „Každý, kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen“ (Lk 14,11). Cestu pokory charakterizují kroky jako cestu následování Krista. Benedikt ji popisuje obrazem žebříku, který se zdal Jakubovi (Gn 28). Je to obraz, který měl v celé spiritualitě Otců velký význam. To, co bylo pro Jakuba znamením Boží přítomnosti, se v Benediktově řeholi mění v symbol cesty k Bohu. Benedikt rozeznává 12 stupňů tohoto žebříku. Tamtéž str. 35; Srov. Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, Str. 18.

²² Bylo to heslo, které všude vnášelo myšlenku usedlého a pracovitého života, velmi cenný prvek v rozbouraných staletích stěhování evropských národů.

²³ Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.11;

²⁴ Církevními Otcí (patres ecclesiae) se ve 4. st. rozuměli zpravidla biskupové, kteří byli zprostředkovateli duchovního života věřících udílením sv. křtu, nositeli církevního učitelského úřadu a starali se o duchovní záležitosti věřících. Nyní církevními Otcí se rozumějí ti církevní spisovatelé staré doby, kteří vynikali pravověrnou naukou a svatým životem a od církve byli výslovně nebo mlčky uznáni za svědky apoštolské a starokřesťanské tradice. Řekové znají ve svých liturgických knihách tři „ekumenické velké učitele“: Sv. Basila, sv. Řehoře Naziánského a sv. Jana Zlatoústého (Chrysostomus). Na západě se k nim počítá sv. Athanasios. Podle Dr. Josef SAMSOUR, Základy patrologie se zvláštním zřetelem k dějinám dogmatu , sešit 1, Příručka pro ústavu theologické a soukromé studium, Brno 1907 tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktínů rajhradských, str. 122, str. 3;

²⁵ Sv. Basil - narodil se v roce 329 v Kappadocké Césareji jen několik málo let po zrovnoprávnění křesťanství Milánským ediktem roku 313. Patří k nejvýznamnějším církevním Otcům a starověkým teologům, byl přesvědčivým kazatelem, velkým reformátorem mnišství. Jeho teologický přínos měl zásadní význam pro adekvátní vyjádření učení o Nejsvětější Trojici.

tradice je u Basila přítomná zvláště ve třech jeho spisech, jejichž vznik byl značně komplikovaný: *Regulae morales*²⁶, *Regulae Fiskus* a *Regulae Tractate*. Basil v nich odpovídal na dotazy, jak by se měl uspořádat mnišský život. Rufínův překlad Basilových spisů do latiny r. 397 usnadnil jejich rozšíření na Západě²⁷.

Augustiniánská tradice se dostala k Benediktovi nepřímo prostřednictvím jihogalských řeholí z okruhu kolem kláštera Lérins²⁸. Odtud převzal Benedikt důležité myšlenky, ale také zásadu, že: „*Před službou Boží se nesmí dávat přednost ničemu*“²⁹. V řeholi je množství pramenů. Stejně je tomu také

Jedním z jeho úsilí byla obhajoba božství Ducha svatého. Basil byl první, kdo dal Církvi první organizaci pro pěstování duchovního života, která byla později označena pojmem a názvem „*Regulae*“ – řehole, řeholní řád. Sám je chápal spíše jako *Hypotypósis* – *nástin, náčrt askéze*, teprve tradice je nazvala *Regulae*. Podle nich je jedinou řeholí Písmo. Pro Basilovy zásady pěstování mnišského života byly nutné přípravy a organizace podle řádu na základě tří slibů: „*chudoby, čistoty a poslušnosti*“. K řeholním pravidlům patří ořadevším spis *Éthika – Moralia*, tj. Morální pravidla, kterými usiloval o reformu církevního života. Sbírka byla napsána ke konci panování císaře Konstantia roku 361. Jsou to dialogy mezi komunitou a Basilem. Tzv. Malé askétikon vzniklo mezi léty 360–370, a do roku 373 se klade Velké askétikon, které rozpracovává pravidla Malého asketikonu. Tyto mnišské řehole určovaly způsob života východního mnišství. V Basilových Řeholních pravidlech se rýsují základy prožívaného asketického života. Teprve později následovalo jejich systematické zpracování. Dle Vratislav ŠMELHAUS, *Řecká patrologie*, Vydání první, skriptum pro studijní účely Komenského evangelické bohoslovecké fakulty v Ústředním nakladatelství v Praze 1972, edice Kalich, Státní tiskárna str. 277, str. 139; Podle Basil z Caesareje, *Devět kázání o stvoření světa*, přeložila a poznámkami opatřila Karla Korteová. Vydalo nakladatelství Oikoymenh jako svou 247. publikaci. Tisk Alfaprint Praha, ISBN: 80-7298-102-1, str. 301, str. 12;

²⁶ Tamtéž. str. 12;

²⁷ Podle *Regula Benedicti*, Řehole Benediktova, Benediktinské arciepatství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN 80-238-2676-X, str. 38; Dle Milan M. Buben, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str. 17;

²⁸ Honoratus po návštěvě Egypta a Sýrie zakládá v roce 429 klášter v Lérins. Obrovská mnišská kolonie s řadou sakrálních staveb byla důležitou lokalitou na cestě ke středověkému klášteru. Předpokládá se, že na začátku 7. st. zde žilo již 3700 mnichů. Později než v Lérins vznikly kláštery – ženský a mužský – v Marseille založením Jana Cassiana. Proti nim se vyslovil např. koncil v Orleáns v roce 511.

²⁹ Podle Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str. 17–18;

v patristické literatuře, která Benedikta podstatně ovlivnila. Vedle poslušnosti, modlitby, práce a pokory klade Benedikt velký důraz na pohostinnost³⁰. Příkladem starozákonní pohostinnosti, který často připomínají církevní Otcové a který inspiroval i Benedikta, je pohostinnost Abraháмова k Třem cizincům (Gn 18,1-8).

„Nezapomínejme na pohostinnost, protože tak někteří ve svém domě přijali anděly, aniž to tušili.“³¹ (Žid. 13,2). Benedikt totiž trval na tom, že klášter má hosta přijmout.

Po smrti Benedikta existovaly již tři kláštery jeho řehole, a to Monte Cassino, Speco v Subiacu a Terracino. O století později vznikly první benediktinské kláštery na dnešním německém území. Císař Karel Veliký³² přiměl všechny kláštery v někdejší Gálii, aby přijaly benediktinskou řeholi. Již v 8. století docházelo k zásahům světské moci do klášterního života, především jmenováním opatů. Tyto zásahy prováděli většinou panovníci, kteří dosazováním svých opatů sledovali i ekonomické cíle, aby si tak podrželi kontrolu nad správou bohatých klášterů³³.

Po pět století byla řehole Sv. Benedikta jedinou řeholí evropského Západu. Řád se šířil celou Evropou a benediktinští

³⁰ Podle Regula Benedicti, Řehole Benediktova, Benediktinské arcipatství Sv. Vojtěcha a Sv. Markety, Praha 1998, str. 242, ISBN80-238-2676-X, str.37;

³¹ Tamtéž, str. 40

³² Karel Veliký tím, že mnišské komunity ve své říši přiměl, aby přijaly řeholi sv. Benedikta a zapojil je do svého programu šíření křesťanství a vzdělání, prospěl možná říši, nikoli však řádu. Kláštery se sice staly středisky kulturního života, získaly si nesporné zásluhy o zachování odkazu nejen starokřesťanského, nýbrž i antického písennictví, ale současně se řeholní kázeň postupně uvolňovala, a to do té míry, že už dvě stě let po smrti sv. Benedikta začali někteří představitelé řádu pocítovat potřebu reformy. Postupně docházelo ke stále větší závislosti klášteru nejen na panovnících, nýbrž i na šlechtě nebo fundátorech, osobujících si práva zasahovat do jejich autonomie. Tyto zásahy se týkaly zejména ustanovování opatů. Podle Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, Str. 25-26;

³³ Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.19; Srov. Hugh LAWRENC, Dějiny středověkého mnišství, Centrum pro studium demokracie a kultury, Nakladatelství Vyšehrad, 2001, str. 328, ISBN: 80-7021-536-4, str.42;

misionáři se stali apoštoly mnoha národů. Zakládali také značné množství klášterů, jež se pak staly významnými středisky christianizace a křesťanské civilizace.

Konec 2. světové války znamenal pro řád katastrofu, která zasáhla Monte Cassino. Osazenstvo kláštera, knihovna, archiv, cennosti a také ostatky Sv. Benedikta byly evakuovány do Říma. Znovu opravený chrám vysvětil osobně roku 1964 papež Pavel VI, který nad hrobem Benedikta prohlásil tohoto světce listem *Pacis nuntius* za ochránce Evropy³⁴.

³⁴Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str. 20 a 36;

2. PŘÍCHOD BENEDIKTINŮ DO ČECH A VLÁDA VLADISLAVA I.

2.1 Příchod benediktinů do Čech

Podle historických záznamů první benediktini vstoupili do českého knížectví v roce 973, a to prostřednictvím řezenského biskupa Sv. Wolfganga³⁵, který se zasloužil o založení pražského biskupství. Na přání Oty II., císaře Svaté říše římské, se stal r. 972 biskupem v Řezně, a tedy i biskupem pro české země. Tím, že dobrovolně dal souhlas k oddělení Čech od řezenské diecéze, umožnil vznik pražského biskupství³⁶.

O vlastní uvedení řádu do Čech se zasloužil 2. pražský biskup Sv. Vojtěch³⁷, Slavníkovec (982-996), který při cestě z římského exilu zpět do Čech r. 992 jako oporu vzal s sebou dvanáct aventinských mnichů coby základ budoucího kláštera. Společně s knížetem Boleslavem II. pak založili břevnovský³⁸

³⁵ Sv. Wolfgang - biskup řezenský, patron Bavorska, diecéze a města Řezna pastýřů, tesařů, sochařů, lodníků, uhlířů, dřevorubců, nevinně zajatých, vzývan proti dně, obrně, bolestem nohou, záchvatům mrtvice, úplavici, zánětům kůže, proti neplodnosti, a potratům, kanonizován 7.10.1052. 7iskal vzdělání v klášterní škole v Reichenau na Bodamském jezeře a v dómské škole ve Würzburgu. Vyučoval v katedrální škole v Trevíru (956-964) poté odešel do benediktinského kláštera v Einsiedeln. Pro vznikem pražského biskupství, učinil tak proti vůli své kapituly a s vědomím, že rozloha jeho diecéze tím bude zmenšena a také její důchody. Tamtéž, str. 38;

³⁶ Podle P. VLČEK, P. SOMMER, D. FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 35.

³⁷ Slavníkovec, který byl dne 19.2.982 zvolen na Levém Hradci pražským biskupem. Na cestě do Itálie za císařem Otou II., který mu ve Veroně dne 3.6.983 předal prsten a berlu jako odznaky důstojenství, se setkal v Pavii s opatem sv. Majolem z Cluny a přijal ideje clunyjského reformního hnutí. V Čechách však narazil na odpor a tak se souhlasem mohučského metropolitů opustil roku 988 diecézi a vydal se do Říma aby papeži Janu XV. složil úřad. Papež Jan XV. přesvědčil Vojtěcha k návratu. Podle Milan M. Buben, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str., ISBN 80-7277-088-8, str. 41;

³⁸ Klášter sv. Mořice se stal později sídlem arcibiskupství, v jehož katedrální škole se vzdělával zakladatel břevnovského kláštera mladý Slavníkovec Vojtěch. Tam se nepochybně seznámil s reformním směrem lotrinského ražení. Později, už jako biskup, měl Vojtěch možnost poznat na své první cestě do Itálie i vedoucího představitele clunyjského reformního hnutí opata Majola. Byl tedy o veškerém dění v benediktinském

klášter (992-993). Není známo, zda k dohodě o založení kláštera došlo v roce 992 v Římě, či již dříve.

Vznik biskupství, prvního řeholního ústavu a prvních mnišských benediktinských konventů byly nezbytnými kroky, vedoucími k emancipaci přemyslovského státu po stránce církevní.

Velký vliv na české benediktinství měl především klášter v bavorském Niederalteichu, patřící ke gorzské reformě³⁹. Zvláštní postavení zaujímal slovanský klášter na Sázavě, odkud byla v r. 1096 definitivně vyhnána původní komunita. Fundace⁴⁰ doby vlády Vladislava I (1125) v Kladrubech a možná i ve Vilémově, umístěné nedaleko frekventovaných tras spojujících Čechy s říší římskou a s Moravou, byly v důsledku spříznění Přemyslovců s rodem Bergů ovlivněny hirsauskou reformou⁴¹.

řádu jistě velice dobře informován a soudili bychom, že tato okolnost se odrazila i v tom, co on sám osobně dal břevnovskému klášteru do vínku. Podle Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, Str. 28

³⁹ Významná osobnost reformního hnutí byl Jan z Gorze, který po teologických studiích procestoval Itálii, nakonec se však rozhodl pro asketický život. Jeho působištěm se pak stalo téměř zpustlé opatství v metské diecézi, které s podporou biskupa Adalbera v roce 933 obnovil s malou skupinkou sedmi bratří. Klášter v Gorze se pak stal východiskem druhého hlavního proudu benediktinského reformního hnutí, jež ovlivnilo zejména kláštery německé. Cílem všech reformních proudů bylo především obnovení klášterního života a disciplíny podle benediktinské řehole. Byl to nejen návrat k Benediktově řeholi, ale zejména v Gorze, také zdůraznění asketických prvků v ní obsažených. Zakladatelem tohoto asketického směru byl první opat kláštera v Gorze, Einold. Po něm následoval již zmíněný už Jan z Gorze, který se do Einoldovy smrti staral o veškeré ekonomické záležitosti. Podle Vilímková Milada, Preiss Pavel, Ve znamení břevna a růží, umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově, Vyšehrad 1989, ISBN: 80-7021-013-3, str. 328, Str. 15

⁴⁰ Podle Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 9

⁴¹ Hirsauské opatství založilo řadu nových lokalit, mezi nimi v roce 1089 konvent v Zwiefalten. Jeho prostřednictvím byla reforma rozšířena i do Čech. Kladrubský klášter byl v období 1115-1130 třikrát osazen právě zwiefaltenskými mnichy, což naráželo na domácí odpor mnichů. Zwiefaltenské v jejich snahách podporovala manželka Vladislava I. Richenza, která tak posilovala rodovou fundaci. Není vyloučeno, že podobným způsobem vznikl i konvent ve Vilémově, založený před rokem 1131. Podle P. VLČEK, P. SOMMER, D. FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 38-39.

V kladrubském případě jsou přímo doloženy spory s mnichy povolánými z würtemberského Zwiefaltenu⁴². Že se skutečně v okolí českých knížat pohybovali cizí benediktini, nám naznačují nejstarší dějiny pražského biskupství⁴³.

2.2 Vláda Vladislava I.

Vladislav I. - český kníže z rodu Přemyslovců⁴⁴ byl synem prvního českého panovníka s královským titulem Vratislava II. Byl v pořadí třetím Vratislavovým synem, ženatým s dcerou hraběte z německého Bergu Richenzou. Po vítězství nad svým bratrem Bořivojem v r. 1109 se stává o vánočních svátcích právoplatným českým panovníkem. Doba vlády Vladislava I. byla dobou rozporů o český trůn⁴⁵.

V Kosmově kronice⁴⁶ se uvádí, že boje⁴⁷ a převraty se odehrávaly v kruhu přemyslovského rodu a knížecích družin.

⁴² Zwiefalten leží na úpatí Švábských Alp v jihozápadním Německu. Zwiefaltenský benediktinský klášter byl založen 26 let před kladrubským v roce 1089. Oba kláštery sdílely stejný osud, neboť na přelomu 18. a 19.st. byly zrušeny - kladrubský císařem Josefem II. a zwiefaltenský v roce 1803 vévodou Fridrichem z Würtemberka.

⁴³Podle Josef ŽEMLIČKA, Čechy v době knížecí (1034-1198), vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava s.144.

⁴⁴Podle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 502;

⁴⁵ Tamtéž, str. 522-523;

⁴⁶ Z lat. Chronica Boemorum, v přesném překladu Kronika Čechů - je nejstarší česká kronika. Původní text byl napsán latinsky a jeho autorem byl Kosmas, děkan pražské svatovítské kapituly, který v letech 1119 -1125

Nejistota sužovala především obyvatele Prahy, kam mířily všechny ozbrojené družiny. Boj o Prahu a pražský hrad byl vždy bojem o vládu nad celou zemí. Zápas o politickou moc byl zápasem o úřady, benefícia a pocty. V letech 1100 - 1125 se na trůně vystřídalo 7 knížat⁴⁸. Každá ze změn otevírala možnost nového rozdělování beneficií. Vladislav I. vládl ve dvou obdobích, a to: 1. období 1109 - 1117 a ve druhém období 1120 - 1125.

Kníže byl člověk čestný a šlechetný. František Palacký⁴⁹ se o něm zmiňuje jako o knížeti udatném, bez pýchy a mstivosti. Nejvíce ušlechtilosti mezi přemyslovskými panovníky prokázal tím, že se sám zřekl panství ve prospěch svého bratra Bořivoje. I když sám nedosáhl na královskou korunu, později zdobila jeho syna Vladislava II. i jeho vnuka Přemysla Otakara I.

pravděpodobně kroniku sepsal. Kroniky patří mezi první díla české literatury.

⁴⁷ O to, kdo má být vládnoucím knížetem. Němečtí císařové buď z vlastního rozhodnutí, nebo na žádost svářivších se Přemyslovců zasahovali do českých věcí stále hlouběji, až nakonec český trůn zadávali jako říšské léno. Hrozilo nebezpečí, že i samo právo Čechů na volbu knížete a na vlastní politický život zanikne. Také hospodářský se české země vyčerpávaly vysokými úplatami ctižádostivých českých kandidátů do císařské komory. Císař se sice Přemyslovcům odměnil aspoň titulem říšského arcicíšníka (poprvé Vladislav I. roku 1114), ale zároveň je tím více připoutal k říšským zájmům. Podle ZLÁMAL Bohumil. Příručka českých církevních dějin V- Doba barokní katolicity, Vyd. Olomouc, Matice Cyrilometodějská, 2008, ISBN 978-80-7266-301-9, 414 s. str.13;

⁴⁸ Jelikož úřadu, poct a beneficií bývalo méně než uchazečů, nezbývalo vždy na každého. Tvrdý konkurenční boj o přízeň knížete vyvolával trvalé napětí. Ambice nepanujících Přemyslovců ho dále prohlubovaly. Radikálním řešením vypjaté situace mohla být výměna pražského knížete. Kolem ochotných bratrů, bratranců i synů vládnoucího Přemyslovce se shromažďovali nespokojenci, aby se jimi zaštitili a ve vhodné době táhli k Praze „připraveni buď zemřít, nebo zjednatí sobě chleba a pánovi svému ...knížectví“ Tak Svatopluk, kníže v Olomouci, než v roce 1105 zaútočil proti Bořivojovi. Vyslal prý do Čech své lidi, „vyzvědače, udavače“, kteří obcházeli hrady a penězi či jiným vábením chystali půdu pro převrat. Odstavec zpracován dle Josef Žemlička, Čechy v době knížecí (1034-1198), Edice Česká historie sv.2, Nakladatelství Lidové noviny, vytiskla tiskárna Ekon, družstvo, str. 140-141; Srov. Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 10-12;

⁴⁹ Historik František Palacký říká: „Ve všech těch zmatcích zachoval se bezúhonně, nebylo v něm pýchy ani mstivosti a ukrutnosti. Jsa přísným, předse dal se snadno smířiti. Skvěje se udatenstvím, nikdy nemiloval války. Pokuty, kterými trestal Otu i Soběslava, byly bezpochyby od nich zaslouženy.“

Kronikář Kosmas, který tuto dobu sám prožíval, píše v České kronice své představy o postavení českého státu v římskoněmecké říši, přesněji o vztahu českého knížete a římskoněmeckého krále nebo císaře, který byl v jeho době zvláště aktuální. Především vystupuje proti cizím kněžím zastávajícím v Čechách vysoké úřady⁵⁰.

Kosmas patřil k pražské kapitule, k instituci, která měla poměrně dobře vybavenou knihovnu, v ní našel potřebné prameny a měla navíc blízko k panovníckému dvoru. Aniž by uvedl jakékoliv souvislosti, zaznamenal jen několik faktů politických dějin.

Popisuje prosinec r. 1117, kdy Vladislav I. na radu biskupa Heřmana povolal zpět do Čech svého bratra Bořivoje⁵¹. Co Vladislava vedlo k tomu, že vrátil Bořivojovi trůn, není známo⁵². Zpráva je dost nejasná. Pravděpodobně šlo o nějakou formu spoluvlády, k níž byl Vladislav přinucen neznámými okolnostmi.

Jakmile tyto pomínuly, Bořivoj byl opět svržen, a to 16. srpna 1120. Žádné politické události z doby údajné vlády Bořivoje Kosmas nezaznamenal. Vladislav I. umírá týden po Velikonocích na Vyšehradě, tedy 12. dubna 1125, a to po

⁵⁰Podle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 506-507;

⁵¹ Když byl Vladislav u vlády 8. rokem, byl propuštěn z vězení jeho starší bratr Bořivoj. Oba nebývali nikdy zvláště velikými přáteli, neboť Bořivoj lnul již od malička více k Břetislavovi, nejstaršímu ze všech sourozenců, a k nim se pak přidával i nejmladší Soběslav. Když se dlouho vězněný Bořivoj vrátil, vyvstal u Vladislava zdánlivý pocit viny za bratrovo věznění a povolal ho tedy ihned do Prahy a nabídl mu, jakožto staršímu, nezištně své místo panovníka. Sám se uchýlil do ústraní na své sídlo v Pojizeří. Bořivoj se zprvu z vděčnosti o všech důležitých rozhodnutích s bratrem radil, ale po čase začal upadat do chyb, pro které již byl jednou z trůnu sesazen svým bratrancem Svatoplukem. A tak znovu zklamal důvěru, kterou mu dal Vladislav. Rozhodl se Vladislav bratra pro nedostatek autority v zemi zbavit trůnu podruhé a ujmout se vlády sám. Odstavec zpracován podle Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.27;

⁵²Podle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 506-507;

smíření se svým bratrem Soběslavem⁵³, k němuž přistoupil na naléhání matky kněžny Svatavy⁵⁴. Čtvrtý den po Vladislavově smrti 16. dubna 1125 byl Soběslav I⁵⁵. slavnostně nastolen⁵⁶.

Vladislavova vláda⁵⁷ uzavřela období politické krize českého státu, kdy se česká knížata ve vzájemných sporech dožadovala pomoci římskoněmeckého krále nebo císaře a umožňovala tak zásahy říše do českých záležitostí. Po ukončení sporů o český trůn se závislost Čech na říši postupně uvolňovala⁵⁸.

V jiných pramenech je vyzdvihováno především Vladislavovo velkorysé založení benediktinského kláštera v Kladrubech, v němž je také – na vlastní přání – pohřben.

⁵³ Když nejmladší ze synů prvního českého krále Vratislava usedal na český trůn, byl mužem zralým, politicky zkušeným,. Jeho dřívější vystupování, štědrost příslušející panovníkovi, rozvážnost a příjemné, poněkud asketické chování – jako největší přednost knížete zdůrazňuje Kosmas jeho zdrženlivost k alkoholu – mu získalo přívržence. Většina obyvatel země jeho povýšení do knížecí hodnosti uvítala. Ani ze strany sousedů nehrozily vážnější konflikty. Tamtéž, str. 526;

⁵⁴ Na naléhání matky Svatavy dal pozvat Vladislav Soběslava na Vyšehrad a v předvelikonočním týdnu se s ním smířil, čímž ho vlastně uznal za svého nástupce. Ačkoli prý Ota po příjezdu na Vyšehrad přísahal, že neustoupí, dokud nedostane knížecí stolec, raději se z obav, aby nebyl zajat, vrátil do svého údělu. Tamtéž, str. 514;

⁵⁵ Soběslav I. nechtěl vzdorovat říši, ba naopak se v dalším průběhu plně ztotožnil s říšskou politikou Lothara III. I Konráda III., prodchnutou opravdovým křesťanským duchem a misijním nadšením křižových výprav. Soběslav mohl zaznamenat i územní zisk připojením Nížanska a Budyšínska ke své říši. Nově zahájena expanze polského Boleslava III. Křivoústeho nemohla Soběslava již získat, Soběslav se postavil proti ní. Podle ZLÁMAL Bohumil. Příručka českých církevních dějin V- Doba barokní katolicity, Vyd. Olomouc, Matice Cyrilometodějská, 2008, ISBN 978-80-7266-301-9, 414 s, str. 13;

⁵⁶ Kronikář Kosmas, který tuto dobu sám prožíval, napsal: „Když Soběslav slyšel, že jeho bratr Vladislav je těžce nemocen, vrátil se s celou družinou ze Saska a zastavil se blíže Prahy. Pak v skrytu obcházel sem a tam, tu po lesích, tu po vsích, stále vyhledáváje přízeň svého bratra. A všichni Čechové, prvního i druhého stavu, ho milovali, jedině kněžna Richenza a několik málo jejich straníků podporovali Otu. Kněžna všemožně usilovala o to, aby po smrti jejího muže došel trůnu Ota, poněvadž měl za choť její sestru“.

⁵⁷Podle Josef ŽEMLIČKA, Čechy v době knížecí (1034-1198), Edice Česká historie sv.2, Nakladatelství Lidové noviny, výtiskla tiskárna Ekon, družstvo, str. 140-144;

⁵⁸Podle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 515;

Kladrubští mniši knížete po jeho smrti pietně pochovali v prostorách kostela⁵⁹.

⁵⁹Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str.28;

3. VZNIK KLÁŠTERA

3.1 Zakládací listina kláštera – takzvaná „Kladrubská falza“

Kladrubský klášter⁶⁰ byl založen jako šestá klášterní fundace v Čechách, a to knížetem Vladislavem I. Stalo se roku 1115 v prostoru západního pohraničí, nedaleko soutoku Mže s říčkou Úhlavkou.

Vznik Kladrub⁶¹ tedy téměř o třicet let předcházelo založení dalších, tentokrát cisterciáckých klášterů v západních Čechách (Plasy, Pomuk). Byl umístěn na důležité křižovatce cesty spojující Čechy s Bamberkem a Norimberkem. Zakládací listina kláštera se bohužel nedochovala⁶².

⁶⁰ Klášterní dějiny popsali koncem minulého století R.Köpl a W. Mayer ovšem jen v němčině. Stejně tak W. Schöft, který se přibližně v téže době zabýval historií samotných Kladrub a využil při tom podrobný popis kladrubských dějin z úvodní kapitoly německy psané Paměti knihy obce, vedené od roku 1843. Český však, nepočítáme-li práci popisného charakteru (např. Kamper-Wirth), nevyšla zatím žádná podrobnější publikace. Ve třicátých letech začal významný český historik V. Novotný zpracovávat kladrubské dějiny, vydal knihu o počátcích kladrubského kláštera, ale smrt mu zabránila v další práci pokračovat. Následovníkem se stal dr. Vilém Kremer (1906-1990), který získal množství archivních materiálů a faktů, ale ty zůstaly nakonec jen v rukopisných poznámkách. Jeho práce nazvaná Kladruby byla v roce 1948 připravena k tisku, ale nebyla vydána. Od té doby byly zpracovány některé statí o kladrubských dějinách v odborných časopisech, v materiálech památkové péče, ale ucelený pohled na kladrubskou historii dosud chybí. Srov. Václav NOVOTNÝ, Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademie věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str. 8-10;

⁶¹ Čp.1, u kostela Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfganga a sv. Benedikta, 1115-1785 /rok založení udáván též 1108/, založil Vladislav I, který zde pohřben, osazen z Zwiefaltenu ve Švábsku, proboštství: Přindá /1306-1421/, Přeštice /1425- po husitských válkách, 1719-1785/, Město Touškov /před 1355 -kol. 1534, Zpracováno podle HOBZEK Jozef. Kláštery v českých zemích z hlediska památkové hodnoty, Praha, Státní ústav památkové péče, 1987, 148 s, str. 50.

⁶² Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.87; Srov. Václav NOVOTNÝ, Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademie věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str. 8-10;

Z takzvaných Kladrubských falz⁶³ (konec 12. a začátek 13.století) je možné spolehlivě rekonstruovat stav osídlení území nejen po dobu sestavení listin, ale zřejmě už po dobu založení kláštera⁶⁴. Falza uvádějí jako zakladatele Vladislava I. (1109 - 1125), který r. 1115 se svou chotí Richenzou z Bergu klášter bohatě nadal. Dnes už jen málokdo zastává názor, že zakladatelem byl Svatopluk I., jak se psalo v klášterní historii na konci minulého století.

Tehdy převládala domněnka, že klášter založil již v r. 1108 kníže Svatopluk⁶⁵ a Vladislav jen jeho dílo dokončil. Od Svatopluka to mělo být pokání za vyvraždění rodu Vršovců. Dokonce se tvrdilo, že Svatopluk je společně s Vladislavem pochován v chrámu kladrubského kláštera⁶⁶.

Václav Novotný ve své knize „Začátky kladrubského kláštera a jeho nejstarší listiny“ vysvětluje tuto nepřesnost takto: „Zdrojem nepřesnosti je spis ze 14. st., zvaný *Series Ducum Bohemiae*, (tzn. Pořadí českých panovníků), v něm jsou počínaje od prvního historicky doloženého knížete Bořivoje seřazeni všichni čeští panovníci.“⁶⁷ Písař, který opisoval předlohu díla, zřejmě udělal chybu v roce úmrtí Svatopluka,

⁶³Podle Karel NOVÁČEK a spol., *Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty*, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 128; Srov. Václav NOVOTNÝ, *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademii věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str. 13-17;

⁶⁴Údaje tzv. kladrubských falz jasně naznačují, že východní třetina předávaného území byla počátkem 12. st. souvisle osídlená a majetkově rozdělená mezi panovníka (resp. „veřejnoprávní“ majetek spravovaný příslušným hradským obvodem) a benefícia velmožů, zřejmě členů hradského aparátu jejíž držbu panovník i klášter de jure respektovali. Podle Karel NOVÁČEK a spol., *Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty*, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 189;

⁶⁵Podle Václav NOVOTNÝ, *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademii věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str. 8-9; Srov. Jakub KRČEK, *Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 75

⁶⁶Podle Jiří ČECHURA, *Kladruby v pohledu devíti staletí*, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 12-13;

⁶⁷Podle Václav NOVOTNÝ, *Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny*, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademii věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str. 13-17;

kde uvádí, že: „*Sedmnáctý panovník Svatopluk, syn Vratislava, zesnulý r. 1125, založil klášter Kladruby.*“⁶⁸.

Svatopluk nebyl synem Vratislava a ani nezemřel r. 1125. Písařova chyba se dostala do různých kronik. Nikdo ji dlouho nedokázal vysvětlit či opravit, až kronikář Kosmas, který žil v době obou panovníků, ve své kronice popisuje rok úmrtí Vladislava I., a tím dává jasno v dané věci.⁶⁹

Ze Zbraslavské kroniky⁷⁰ se dozvídáme, že její autor Petr Žitavský⁷¹ měl k dispozici nejstarší klášterní kroniku, na kterou se odvolává ve svém díle, co se týče zakládací listiny Vladislava I. Je zřejmé, že Vladislav I. byl přítomen založení kláštera a uvedení mnichů, a to i se svou manželkou Richenzou, pražským biskupem Heřmanem a moravským biskupem Janem⁷².

Ve své listině sděluje, že založil kladrubský klášter pro spásu své duše a k poctě Panny Marie. Dále se dovolává Boha tvrzením, že se nedopustil žádné nespravedlnosti, neb majetek, který dává, činí pod svědectvím přítomných biskupů.

Klášter dostal 25 vyjmenovaných vesnic⁷³, k nimž přidal ještě tři, dnes neznámé obce. Na území města Prahy od

⁶⁸ Tamtéž, str. 13;

⁶⁹Podle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček – Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 512-514; Srov. dle P.VLČEK, P. SOMMER, D.FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 289;

⁷⁰Je psaná latinsky, (Chronicon aulae regiae) psala se v rozmezí let 1305-1339.

⁷¹Český vzdělanec, letopisec a politik, byl 3. opatem zbraslavského kláštera po Otovi z Durýnska, pokračoval ve psaní Zbraslavské kroniky.

⁷²Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 14;

⁷³A desítky dalších vesnic s poddanými, nejen v západních Čechách, ale i na Litoměřicku, Slánsku, v okolí Zbraslavi, Poběžovic, Krašova i v Pojizeří a jiných místech, patřilo od té doby kladrubskému opatovi a jeho klášteru. Podle Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech,

panovníka klášter dostal území na dnešním Novém městě a území zvané Opatovice, kde byl statek a špitál. Kromě panovníka přispěli ještě další dárci k rozmnožení majetku kláštera, členové panovnického rodu a zemané. Na den sv. Havla (16. října) dostával klášter prut zlata od knížecího mincovního mistra, a aby netrpěl nedostatkem hotových peněz pro přímý obchod, dostal od vladaře 10 denárů každou sobotu.

Zakládací listina obsahovala jedno důležité ustanovení, a to, aby zdejší poddaní nemuseli platit desátky biskupu Heřmanovi, odškodnil ho Vladislav darováním dvou vesnic. Listina končí varováním: „*Pokud někdo něco odcizí, bude od Boha a svatých proklet*“⁷⁴ Listina je datována na den zmrtvýchvstání Páně roku 1115, tedy na velikonoční neděli.

Důvody, proč se Vladislav rozhodl nestavět klášter ve Zbraslavi, ale v Kladrubech, si můžeme vysvětlovat vícero názory. Možná to byla Richenza, která přesvědčila svého muže, jak se o tom zmiňuje Zbraslavská kronika, ale také kroniky Pegavská a listiny v Reichenbachu. I když tvrzení není opodstatněné, je zřejmé, že Richenza mohla mít na založení kláštera v Kladrubech podstatný vliv. Její otec, hrabě z Bergu byl zase mecenášem jiného benediktinského kláštera ve Zwiefaltenu.

Poloha kláštera⁷⁵, zejména vymezení územní donace, je jasným svědectvím strategických záměrů panovníka. Klášteru byl tvarem (trojúhelník, sevřený řekami Mží, Úhlavkou a Německem) a polohou dán jasný pokyn, kterým směrem má zaměřit kultivační úsilí.

legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.19;

⁷⁴Tamtéž, str.20;

⁷⁵Podle Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 124, 128, 189;

3.2.Národnostní poměry v klášteře

Počátky kláštera⁷⁶ v Kladrubech jsou spojeny podle zwiefaltenských záznamů mnichů Ortlieba⁷⁷ a Bertholda s jakýmsi domácím konventem. Nevíme přesně, z kterého benediktinského kláštera kníže Vladislav uvedl mnichy, víme určitě, že byli národnosti české⁷⁸.

Rok nato však Vladislav na žádost Richenzy komunitu mnichů rozšířil o mnichy z reformního kláštera Zwiefaltenu⁷⁹. Jejich příchod vzbudil nevoli českých mnichů a hlavním předmětem sporu⁸⁰ asi bylo přísné dodržování benediktinské řehole, kterou zwiefaltenští prosazovali proti uvolněné kázni českých mnichů. Nemalou roli v konfliktu měl i klášterní majetek a národnostní otázka celý spor ještě víc vyhrotila. Zwiefaltenskému opatovi vadilo, že v čele kláštera stojí opat české národnosti, a tak koncem roku 1118 němečtí mniši opustili klášter.

⁷⁶Podle Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.21-23;

⁷⁷Podle Václav NOVOTNÝ, Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademii věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str. 19;

⁷⁸Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.87; Srov. Dle Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.13-14;

⁷⁹Podle P.VLČEK, P. SOMMER, D.FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 15;

⁸⁰Počátky národního vědomí právě v církevních kruzích lze vysvětlit do jisté míry čilými styky mezi církevními institucemi a mobilitou duchovních. Duchovní měli na svých cestách za vzděláním i při profesionálních kontaktech v rámci církevní správy a řadové organizace zvláště dobrou příležitost uvědomit si jazykové, etnické a kulturní odlišnosti jednotlivých národů. K úzkým kontaktům mezi klériky různých národností docházelo i v českých církevních institucích, kam přicházeli rovněž cizinci, většinou z německých oblastí. K prvnímu konfliktu, při němž bylo argumentováno také národností příslušných členů komunity, došlo v průběhu 11.st. v sázavském klášteře. Není to však typický příklad, protože předmětem sporu byla slovanská liturgie. Zpracováno dle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 522;

Kronikář Berthold vysvětluje jejich odchod vzájemnou neláskou a ževnivostí. Je pravdou, že němečtí mniši přinášeli lepší způsob hospodaření, ale nedá se říci, že jejich působení v klášteře přineslo významné změny k lepšímu⁸¹.

Druhý příchod⁸² německých mnichů do kláštera se datuje roku 1120, kdy se po smrti českého opata stává opatem v klášteře německý mnich Wiziman. Kníže Vladislav si nepřál poněmčení krajiny, přál německým mnichům jenom z důvodu rozvoje kláštera. Svědčí o tom jeho čin, kdy dobyl hrad Přimdu a Němce odtud vyhnal.

Po úmrtí opata Wizimana r. 1124 vznikly nové spory⁸³ v klášteře, které skončily druhým odchodem Němců. V klášteře probíhala výstavba klášterních budov, vznikala konventní chrám zasvěcený panně Marii. Asi kolem r. 1130 byli do Kladrub vysláni potřetí, nejspíše asi zásluhou biskupa Menharta a již zůstali.

Krátce před svou smrtí pražský biskup Menhart daroval klášteru skvostnou černou kápi (sám ji obdržel od byzantského císaře při pouti do Jeruzaléma), tři zlatem protkané štolky a zlatý křížek s množstvím relikvií ze svaté Země⁸⁴. Mezitím r. 1125 umírá kníže Vladislav⁸⁵, jeho žena Richenza opouští Čechy a cestou do kláštera v Reichenbachu umírá také⁸⁶.

⁸¹Podle Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 190;

⁸²Podle Václav NOVOTNÝ, Začátky kláštera kladrubského a jeho nejstarší listiny, Rozpravy České akademie věd a umění, Nákladem České akademii věd v Praze 1932, Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze, str. 50, str.24-25;

⁸³Vůdce jejich výpravy napsal: „...některé věci zde viděli, jichž bez nebezpečnosti duše snést nemohli, ale že se vrátí, až bude odstraněno pohoršení, které je uráželo“. Podle Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.25;

⁸⁴Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.87;

⁸⁵O smrti knížete Vladislava I. více v Kosmově kronice str. 13

⁸⁶Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 28;

3.3. Přemyslovci a jejich vztah ke kladrubskému klášteru

Všichni Přemyslovci měli kladrubský klášter ve velké úctě, snad proto, že v něm byl pochován panovník z jejich rodu, a to i přesto, že rod Přemyslovců se rozdělil na dvě větve, Vladislavskou a Soběslavskou⁸⁷.

Klášter byl bohatě obdarován i knížaty Soběslavem a Břetislavem. Vnuk zakladatele kláštera Přemysl Otakar I. (1197 - 1230) měl ke Kladrubům velmi přátelský vztah, velice často je navštěvoval, pobýval jako host opata Silvestra. Řezenský biskup tam pokřtil jejich prvorozeného syna Vratislava, který však zemřel ještě v dětském věku.

Roku 1219 Přemysl Otakar I. svolal do Kladrub mnoho světských i církevních hodnostářů k řešení rozporu mezi státem a církví, které skončilo tzv. kladrubským narovnáním⁸⁸.

Za vlády Václava I.⁸⁹ (1230 - 1253) v roce 1233 byla dokončená stavba nového klášterního chrámu, veliké dvouvěžové

⁸⁷Tamtéž, str. 29-33;; Srov. podle Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Velké dějiny zemí koruny české, vydalo nakladatelství Ladislav Horáček - Paseka v Praze a Litomyšli roku 1999 jako svou 347. publikaci, Vydání první, ISBN: 80-7185-265-3, str. 514-522; Srov. Petr SOMMER, Přemyslovci - budování českého státu;

⁸⁸Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 31;

⁸⁹Když král Přemysl Otakar I. umíral, nakazoval svému synovi a nástupci Václavovi, aby na svou sestru, v té době již abatyši kláštera klarisek v Praze, nezapomínal a poskytoval jí vždy potřebnou pomoc, pokud ji bude požadovat. Anežka po smrti svého otce se rozhodla postavit pro své řadové sestry nový klášterní domov, našla plnou podporu u svého bratra, krále Václava I. Stavba byla pojatá velkolepě, vyrůstala již v nově se rodícím gotickém slohu. Protože královská pokladna nebyla bezedná, rozhodl se král hledat jiné možnosti, jak sehnat potřebné peníze pro svoji sestru. V té době Přeštice, protože byli bez dědice, prohlásil král za královskou odúmrtí a věnoval celý své sestře, aby jeho prodejem získala prostředky na stavbu nového kláštera. O přeštický újezd se vážně ucházely dva významné české kláštery - johanité z Prahy a benediktini z Kladrub. Král si přál, aby to vyhrál ten větší a bohatší, tedy kladrubský. Jednání s kladrubským opatem Reinerem krále plně uspokojilo a tak kladrubský klášter zaplatil abatyši Anežce obrovskou sumu, 1200 hřiven stříbra. Přeštice se tak staly nadlouho jednou z nejvýznamnějších majetkových držav kladrubského kláštera. Zpracováno podle, Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo

románské baziliky⁹⁰, na které už byly zřejmé některé gotické prvky. V té době to byla největší kostelní stavba v Čechách.

Za opata Reinerja⁹¹ (1233 - 1275) vznikla v předklášteří, asi při nynějším hřbitově ves Kladruby (staré Kladruby). Klášterní statky se v té době stále rozšiřovaly a zároveň s činností opata Reinerja soustřeďovaly co možná nejblíže ke Kladrubům. Nová privilegia stejně jako hledání a využívání nových metod hospodaření jako i vzrůst Kladrub, povýšených v této době na městečko, napomáhaly vzestupu moci a významu kláštera ve druhé polovině 14. století.

Kladrubský opat tehdy disponoval úctyhodným počtem 128 vesnic pod správou tří proboštství - v Kladrubech, městě Touškově a Přešticích⁹². Klášter nejednou hostil i císaře

v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.33;

⁹⁰ V období románského slohu vznikají v Česku první kamenné stavby a to především kostely, kláštery, městské hradby (opevnění). Stavby vznikaly na českém území od 9 st. do pol. 13. st. kdy se začal zvolna prosazovat sloh gotický. Dříve se sloh nazýval byzantský, langobardský nebo kulatého oblouku. Stísněné a ztmavělé prostory románských staveb ožívaly uvnitř kresleným a malovaným slovem, ilustrací Bible. Stěny kněžišť a ptáčnic byly pokryty nástěnnými malbami, promlouvajícími velmi důrazně k těm, kteří uměli i neuměli číst. Náměty románských kreseb a maleb jsou vesměs náboženské: Kristus-Soudce, Boží Rodička, andělé, proroci, apoštolové, světci a různé předobrazy ze Starého zákona uskutečněné a naplněné v zákoně Novém podle zásady Concordia veteris et novi Testamenti. Dnes víme, že nejen velké románské svatyně, nýbrž i venkovské kostely byly vyzdobovány malbami, jež se zachovaly u sv. Klimenta ve Staré Boleslavi, v Proseku u Prahy a v Bořitově na Moravě. Nástěnná malba v románském pojetí se u nás udržela až do r. 1300. Jako románská nástěnná malba, tak všechno románské sochařství a řezbářství mají též symbolický ráz, poukazující na nadpozemský účel a cíl života. Tento symbolismus je naprostý. Proto je podání obrazu nebo sochy plošné, lineární strnulé, jen někdy je živé a přirozené. Románské umění chtělo učit, a ne se líbit jako renesance. Naučná tendence celé převládá a určuje tvar obrazovým skupinám. V tom šlo románské umění po týchž cestách jako umění starokřesťanské. Oba slohy románský a gotický, jsou v podstatě výtvoři katolického ducha. Podle ZLÁMAL Bohumil. Příručka českých církevních dějin V- Doba barokní katolicity, Vyd. Olomouc, Matice Cyrilometodějská, 2008, ISBN 978-80-7266-301-9, 414 s, str. 206-207;

⁹¹Bývalý kladrubský opat Reiner žil dlouho na dvoře krále Václava II. jako člen jeho královské družiny. Právě Reinerovou zásluhou se stal král příznivcem kláštera a jeho opata Racka. Zpracováno podle, Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str. 34;

⁹² Viz. Pozn. 74;

Karla IV⁹³. Císař byl nakloněn církvi a klášter dostával v té době celou řadu výhod. Mezi jednu z nich patřilo udělení tzv. odpustkového práva.

V době panování Karla IV. vznikl v klášteře i opatský znak - modrý štít s bílou lilií, nad ním opatská mitra s obrazem Panny Marie a zkříženými berlemi. Tento znak je na stěně vedle nové prelatury z nádvoří a také na kostele sv. Jakuba v Kladrubech.

Dalším z Přemyslovců - panovníků byl Václav IV. a právě v této době začal uvažovat o zřízení nového biskupství, aby oslabil jednoho ze svých domácích protivníků, pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna.

Zřízením nového biskupství, by získal majetek bohatého kláštera. Arcibiskup však r.1393, po smrti kladrubského opata Racka, zmařil panovníkův záměr rychlou volbou nového opata, jehož arcibiskupský vikář Jan z Pomuku⁹⁴ neprodleně schválil. Ostrá zápletka, která kolem celé záležitosti vznikla, přivedla arcibiskupa do vyhnanství, Jana z Pomuku na mučidla a nakonec na dno Vltavy, kam byl svržen z Karlova mostu⁹⁵.

⁹³(1316 - 1378) jedenáctý český král, římsko-německý císař, moravský markrabě a lucemburský hrabě

⁹⁴Byl jakožto mučedník, prohlášen v 18. st. za svatého pod jménem Jan Nepomucký. Příčiny smrti generálního vikáře pražské diecéze pomohl objasnit průzkum jeho kosterních pozůstatků, který provedl v roce 1972 tým vědců pod vedením známého antropologa Emanuela Vlčka. Zpracováno podle, Vít VLNAS, Jan Nepomucký česká legenda, Nakladatelství Paseka, Praha - Litomyšl, Národní galerie v Praze 2013, ISBN: 978-80-7432-278-5, str. 360, str. 38;

⁹⁵Arcibiskupův generální vikář nezahynul proto, že by hájil nedotknutelnost zpovědního tajemství. Pokud měl vůbec co zamlčovat, pak to bylo nepochybně tajemství povahy politické, což však nečiní jeho smrt méně tragickou. O skutečném životě tohoto muže víme dne jen málo, paradoxem je, že nejlépe známe až jeho poslední den. Navzdory veškerému úsilí katolických historiků nenacházíme u historického Jana z Pomuku skutky, které jsme zvykli spojovat s velkými světci. Pokud můžeme ze spoře zachovalých svědectví soudit, představoval Johánek z Pomuku typ člověka, jaký převládá ve všech lidských společenstvích. Světcem se tento pragmatický duch mohl stát jedině tragickou souhrou vnějších okolností. Janova smrt nebyla aktem volby nebo výrazem sebeobětování, jak jsme u toho svědky u náboženských či politických mučedníků. Byla to smrt zbytečná, a ve své podstatě nezamýšlená. Nevíme, zda a do jaké míry vůbec byl Johánek zasvěcen do vysoké politické hry Jana z Jenštejna. Jisté pouze je, že když potvrzoval nového kladrubského opata, musel znát králův a mohl předvídat i reakci. I kdyby však byl doopravdy zapojen do spiknutí vůči panovníkovi, nic neospravedlňuje královo kruté chování. V konfliktu s arcibiskupem a jeho úředníky panovník prokázal, že se až

S těmito událostmi souvisí začátky nepomucké legendy⁹⁶. V 17. st. po bělohorské porážce se začal šířit kult Jana z Pomuka jako nevinně umučeného člověka. Jeho jméno bylo upraveno na tvar Jan Nepomucký a později se našly i důkazy pro jeho svatořečení.

V Kladrubech nebylo zřízeno biskupství a možná kdyby se tak bylo stalo, Kladruby by dnes patřily mezi přední města západních Čech.

příliš nechává unášet hněvem. Smrtí historického Johánka z Pomuku sice končí fyzický život arcibiskupského úředníka, v témže okamžiku se však rodí legenda. Podle, Vít VLNAS, Jan Nepomucký česká legenda, Nakladatelství Paseka, Praha – Litomyšl, Národní galerie v Praze 2013, ISBN: 978-80-7432-278-5, str. 360, str. 40;

⁹⁶Nepomucká legenda vznikla v době konfliktu (sporu) krále Václava IV. s arcibiskupem Janem z Jenštejna, při kterém se Kladruby staly předmětem diplomatického zápasu, jehož výsledkem mělo být biskupství. založení nového biskupství. Král Václav popichován svým oblíbeným podkomořím Hulerem proti arcibiskupovi, (že ho arcibiskup neprávem vyobcoval z církve), že založení nového biskupství nenáviděného arcibiskupa Jenštejna oslabí, a navíc, že tento krok podtrhne průběh milostivého léta, které pro české království 15.1.1393 vyhlásil papež Bonifác IX. Po smrti opata Racka však konvent okamžitě zvolil nového opata mnicha Olena a arcibiskup tuto volbu potvrdil. Králův plan na přeměnu kladrubskeho kláštera na biskupství padl a s těmito událostmi souvisí začátky nepomucké legendy. Podle P.VLČEK, P. SOMMER, D.FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 289; Srov. Vít Vlnas, Jan Nepomucký Česká legenda, nakladatelství Paseka, ISBN 978-80-7432-278-5, str. 360, str. 30-40.

4. HISTORICKÝ VÝVOJ KLADRUBSKÉHO KLÁŠTERA

4.1. Klášter v neklidném 15. - 16. století

V prvních letech 15. st. kladrubský klášter byl dějištěm řádění stoupenců anglického reformátora Johna Viklefa⁹⁷, z něhož čerpal i Jan Hus⁹⁸. Napadali majetek kláštera a po upálení Jana Husa přešel hněv lidu v husitskou revoluci⁹⁹. Tak jako v celé církvi, tak i v kladrubském klášteře poklesla morálka, klášter platil různé poplatky bavorskému knížeti Arnoštovi a jiným věřitelům. Protože v té době byl klášter bez opata, musel rozprodávat cenné věci¹⁰⁰. Byl dějištěm několika vojenských operací¹⁰¹.

Roku 1421 napadli klášter husité, mniši stačili utéci do Řezna a obranu kláštera svěřili tzv. nápravníkům Oldřicha z Vrbice. Žižka obléhal klášter tři dny a pak se mu podařilo prolomit východní část kláštera. Mniši se vrátili z Řezna r. 1422, ale klášter byl v rukou pánu z Vamberka. Husité se do Kladrub dostali ještě jednou a to v roce 1427, v době kdy se do Čech valila křížácká výprava¹⁰².

Klášter měl pro obě strany nepochybně zásadní vojenskostrategický význam a musel být důkladně opevněn.

⁹⁷(Wyclif, Wycliff)- anglický teolog na Oxfordské univerzitě a propagátor reformy římskokatolické církve

⁹⁸Římskokatolický kněz, český středověký náboženský myslitel, reformátor a kazatel. Inspirován myšlenkami Vikléra kritizoval mravní úpadek katolické církve.

⁹⁹Husitství zcela vyvrátilo kláštery u sv. Ambrože, Ostrov, Postoloprty, Vilémov, Opatovice, a Podlažice a částečně také Břevnov. V následujícím 16. st. zanikly ještě konventy v Třebíči a v Uherčicích na Moravě (vilémovské opatství), Zpracováno podle, Milan M. Buben, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Orla 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.43;

¹⁰⁰Toho využilo sousední město Stříbro, aby přesvědčilo krále zrušit již vydanou listinu povolující vystavět v Kladrubech městské hradby a zakázat i výroční trhy a vaření piva, podle internetový zdroj:<http://www.klaster-kladruby.cz/>

¹⁰¹Podle Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 123-124;

¹⁰²Bitva přímo před bránami kláštera mezi křížáky a sirotky;

Po husitské revoluci se klášter pomalu vzmáhal, ztratil velkou část majetku, který se dostal do rukou šlechty jak kališnické, tak katolické. Z té doby je nutné připomenout osobnost Prokopa z Kladrub¹⁰³. Po vystudování klášterní školy se stal během husitské revoluce jedním z hlavních osobností katolické strany. V letech 1446 – 1453 byl administrátorem pražského arcibiskupství. A to už jsme se dostali do doby, kdy na českém trůně zasedl nejprve jako správce a poté i jako král s přídomkem husitský, panovník z českého rodu Jiří z Poděbrad¹⁰⁴.

Jiří příznivec kalicha se nestýkal s rýze katolickým klášteřem a tak klášter si sám dával do pořádku své zanedbané hospodářství.

V roce 1490 potvrdil král Vladislav Jagellonský¹⁰⁵ česky psanou listinou městu Kladruby všechna dosavadní privilegia, která město dostalo od klášterních opatů. K listině je přivěšena nádherná královská pečeť.

Další pohromou pro klášter byl mor, který zasáhl Kladruby v roce 1537. V čele kláštera se vystřídalo několik opatů. Období, kdy byl opatem kláštera Josef Wron z Dorndorfu¹⁰⁶, patří mezi nejhorší v klášterní historii.

¹⁰³Během husitské války se stal jedním z hlavních teoretiků katolické strany. Roku 1433 získal doktorát teologických věd v Lipsku a stal se profesorem v Praze. V letech 1446 – 1453 byl administrátorem pražského arcibiskupství a dá se říci, že byl duší celé římskokatolické církve v Čechách. Od roku 1448 přešel do Plzně, kde v roce 1453 zemřel. Podle, Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.33;

¹⁰⁴Král Jiří z Poděbrad, stranil podobojí, neměl pochopitelně u katolických mnichů v Kladrubech velké sympatie, zvláště poté, co použil klášterní majetek Přešticích i jinde na splácení dluhů okolní šlechtě. Až teprve jeho nástupce Ludvík Jagellonský, který vydal pro klášter i město nová privilegia, se v klášteře těšil oblibě. Tamtéž, str.58;

¹⁰⁵Zvláště Marie, manželka krále Ludvíka, když si vzala klášter pod ochranu, si Jagellonský královský pár získal sympatie nejenom u mnichů, ale také u obyvatelů městečka. Král Ludvík padl v bitvě u Moháče v roce 1526. Tamtéž, str. 59;

¹⁰⁶Wron byl Němec, rodilý Polák (polonius) a pravděpodobně přišel do Čech jako mnoho jiných polských katolických kněží v té době za dobrým živobytím. I když se možná naučil česky, tradice českého prostředí mu zůstávaly cizí a jako představený kláštera, ležícího na území s převahou německého obyvatelstva, neměl ani mnoho příležitosti, aby se s nimi sblížil. V benediktinském řádu se Josef Wron osvědčil jako schopný a

Wron jako zkušený právník a ekonom, prodal celou řadu klášterních obcí a pozemků okolním šlechticům a vyvolával časté spory s faráři. Celé klášterní panství bylo částečně dáno do zástavy Rudolfem II. V tomto období studoval v klášterní škole významný český literát Mikuláš Dačický z Heslova¹⁰⁷. V Kladrubech pobýval v letech 1570 – 1574 a za svého studia v klášteře napsal ve svých Pamětech kritiku¹⁰⁸ na svého učitele opata Wrona.

Klášter přežil husitské války, ale nevyhnul se v roce 1589 požáru. Při něm shořeli hospodářské budovy a také celý konvent, ve kterém bydleli mniši. Řeholníci byli nuceni na čas bydlet v domě zakoupeném v Kladrubech. Do kláštera se

zkušený hospodář a jelikož se mu podařilo uvést do pořádku zanedbané hospodářství kdysi bohatého kláštera, získal si značnou autoritu ve vlastním konventu i u církevních nadřazených. Na jeho úspěšné hospodaření dopláceli klášterní poddaní, jímž se nerozpakoval vládnout tvrdou rukou. Wron si však vůbec nevšímal jejich nenávisti a v tvrdém útlaku nepolevoval. S teologií si naproti tomu mnoho starostí nepřipouštěl. Horlivou katolickou protireformační politiku, která se začala po tridentském koncilu prosazovat ve stále širším měřítku, nebral mnoho na vědomí a nadmíru svobodně si vykládal některé zásady katolické morálky. To byl líc a rúb životní filozofie preláta, který už roku 1570 žil tajně oddán se svou milenkou pod střechou vlastního kláštera. Wronův životopis do roku 1570 prakticky neznáme. Zpracováno podle Mikuláš DAČICKÝ z Heslova, Paměti, (s úvodem Josefa Janáčka), Nakladatelství Akropolis, Praha 1996, ISBN: 80-85770-35-0, str. str.29;

¹⁰⁷Ondřej Křivoláček (otec Mikuláše Dačického) jestliže se rozhodl problémy synovy výchovy řešit tím, že ho odvezl přes půl Čech až do Kladrub, musel k tomu mít zvláštní důvody, protože on i jeho syn Mikuláš o těchto důvodech mlčeli, jsme odkázáni na dohady. Křováček spoléhal na Wronovu velkorysost a uvěřil mu, že se nepokusí obracet Mikuláše na katolickou víru. Přítomnost Mikuláše Dačického v Kladrubech je možno si vysvětlovat i jinak, a to, že pro Mikuláše zvolil jeho otec pobyt v Kladrubech, aby synovi poskytl příležitost seznámit v katolickém klášteře se z českými kontrasty – vzájemné respektování náboženských, národnostních i společenských protikladů. Dačický přijížděl z velkého a živého města a v Kladrubech se ocitl v zapadlém hnízdě, daleko od domova, kde trochu ruchu připomínala silnice do Bavorska. Tíseň klášterní klauzury tu musela připadat dvojnásobně tíživá. Dačický pobyl v Kladrubech pět let (1570-1574). Tamtéž, str. 28;

¹⁰⁸Některé rozpory, které rozdělovaly dosavadní životní cesty Wronovy a Dačického, byly naopak zásadní na první pohled nepřekonatelné. První z nich představovala náboženská otázka: prelát Wron přijal Dačického přímo v benediktinském klášteře a nechal ho žít a vzdělávat se v komunitě mnichů, ačkoliv dobře věděl, že jeho žák vyrostl v luteránské rodině a byl až dosud důsledně vychováván v protestantském duchu. Už tím byl předurčen první konfliktní střet mezi učitelem a žákem a druhý, stejně závažný, představoval rozpor národnostní. Dačický byl vychováván v úctě a v respektu k českým národním tradicím a neustále se v nich utvrzoval. I v tomto protikladu cizince a Čecha se skrývaly zárodky konfliktu. Tamtéž, str. 28;

vrátili až v roce 1604. Přestože kostel byl ušetřen, začala v roce 1598 jeho oprava.

Za opatů Platzera a Mendla se klášter začal opět vzmáhat, podporovaný pobělohorskou¹⁰⁹ procírkevní politikou. Z nově zavedené tzv. solní daně¹¹⁰ získával ročně 300 kup grošů. Klášter začal kupovat zpátky statky, které na přelomu 16. a 17. st. prodal nebo zastavil. Proto se mohl opat Platzer¹¹¹ pustit do přestavby starého konventu.

4.2.Klášterní bazilika, sakristie, kaple

Během husitských válek byla gotická bazilika¹¹² hlavně chórová část značně poškozená. Zmínky o opravách kláštera

¹⁰⁹Prvořadým úkolem pobělohorské rekatolizace byla resuscitace církevní správy, jež předpokládala řádnou obnovu diecézní organizace a farní sítě. První snahy směřující ke znovuvybudování církevní organizační struktury jsou patrné již v době třicetileté války, kdy probíhala jednání mezi panovníkem a papežem o zřízení čtyř biskupství v Čechách. Výsledkem těchto snah bylo v roce 1655 založení biskupství v Litoměřicích i hledáním vhodného kandidáta na biskupský stolec opožděně založení biskupství v Hradci Králové v roce 1664. Panovnická kancelář oslovila s nabídkou na zřízení biskupství také představitele dalších dvou měst, Plzně a Českých Budějovic, v obavách z možného omezení městských práv a svobod i z nákladů na vydržování biskupského dvora nebyl tento záměr ani v jednom z měst realizován. Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str.8;

¹¹⁰Jako náhrada za nárok na vrácení církevního majetku se stal konkordát uzavřený dne 22.3.1630 mezi císařem Ferdinandem a papežem Urbanem VIII. O ekonomickém zabezpečení pražského arcibiskupství. Český panovník se rozhodl náhradou za majetek odevzdávat církvi solní daň. Byla vytvořena solní pokladna tzv. *cassa salis*

¹¹¹Klášterní prameny shodně uvádějí opata Romana Platzera (+1666) jako iniciátora rozsáhlé výstavby konventu a prelatury. Nápis a letopočet u východního vstupu do prelatury uvádí rok 1664 jako rok zahájení výstavby (*Romanus huius loci abbas structurum hanc inchoavit 1664*) Zpracováno podle, Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 60; Srov. Milan M. Buben, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.90;

¹¹²Löw snad míní formulací *posteriolem templi partem* zadní část kostela z pohledu od západu, tedy chór. Dokladem bouracích prací na bazilice jsou podle našeho názoru pozdně románské kvídry, použité při stavbě hřbitovního kostela Panny Marie ve Stříbře v roce 1573. Podle, Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 60;

pocházejí převážně ze 16. století – z let 1504, 1547, 1549, 1564 a po požáru 1590¹¹³.

Podle nápisu na hlavním oltáři *Vt sVnt DetrUsI Magnates arCe pragensI et sVpera MatrIs DerVIt arte CapVt*, který byl dokumentován v roce 1615, bylo roku 1504 v opraveném klášterním kostele vysvěceno všech osm oltářů řezenským biskupem Petrem. Nápis ve volném překladu znamená: „Když byli svrženi magnáti (místodržící) z pražského hradu, tak hlava Madony byla zničena zásahem vyšší moci“¹¹⁴. Velká písmena dávají po sečtení jako římské číslice součet 3234. Když toto číslo dělíme dvěma, dostaneme rok 1617, rok, kdy k této události mohlo dojít.

Obnovu konventu za opata Víta Hifftla popisuje Santini¹¹⁵ ve své atestaci z roku 1716 jako částečné zaklenutí, částečné zastropení a zastřešení kostela. Nekonkrétní a neověřenou zprávu o stavebním dění v kostele máme dále z roku 1656¹¹⁶.

Jedinou výjimkou ze sledu jednoduchých oprav a udržovacích zásahů do gotické baziliky, které se uskutečnily v průběhu 16. – 17.st., mohla být teprve realizace dvojvěží.

¹¹³Obléhání a poškození východní části kostela střelbou z těžkých strojů, ale zřejmě nelze připsat husitským vojskům, jak to z pochopitelných důvodů činí Löw a po něm i další autoři, ale vojskům císaře Zikmunda. Tamtéž, str. 60;

¹¹⁴Nad severním portálem klášterního chrámu je umístěna kamenná socha Panny Marie, ke které se váže pověst o zlém předtuše. Původně stála na nadchodbou klášterního konventu. 23.května 1618, právě v den pražské defenestrace císařských místodržících Martinice a Slavaty, našli mniši ráno tuto sochu rozbitou. Aniž by existoval nějaký vnější podnět, upadla z této sochy hlava a roztříštila se. Po opravě a jejím usazení nad severní portál byl připsán nápis, který má formu chronografu. Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 67;

¹¹⁵Podle, Mojmir HORYNA, Jan Blažej Santini Aichel, vydalo Karolinum, nakladatelství univerzity Karlovy, Ovocný trh, Praha 1998, ISBN: 80-7184-664-3, Tisk. Tiskárna Kavka, str. 487, str. 54-55;

¹¹⁶Podle, Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.90; Srov. Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str.13;

Jako iniciátora rozsáhlé výstavby konventu a prelatury klášterní prameny uvádějí opata Romana Platzera¹¹⁷.

Přestavba ve vnějším konventu zřejmě byla zahájena už roku 1659 zbořením stájí, úpravou sladovny a pivovaru. Přestavba kaple Všech svatých¹¹⁸, vznik kapitulní síně a sakristie, byly navazující etapou tohoto rozsáhlého stavebního záměru, který probíhal ve stejnou dobu jako stavba celé nové konventní budovy a prelatury. Výsledek přestavby můžeme vidět na Brendlově¹¹⁹ vedutě kláštera z roku 1674. Také sakristie byla dokončená těsně před rokem 1681. Vizitační protokol z roku 1670 uvádí, že „*temná sakristie bude opravena*“¹²⁰ (*sacristia tenebricosa emendabitur*).

4.3. Klášter v době osvícenské

Už začátkem 18. století v poněmčených Kladrubech ustávají spory mezi klášteřem a měšťany.

Maurus Fintzguth, do čela kladrubského kláštera přišel jako velký organizátor. Pozvedl pokleslou kázeň mnichů, začal stavět nové fary, církevní budovy a dvorská sídla. Dosáhl výborných hospodářských výsledků a zdvojnásobil počet mnichů v klášteři. Od chvíle, co se stal opatem, měl v úmyslu starý klášterní chrám, který byl ve velmi zuboženém stavu opravit.

¹¹⁷Viz. Pzn. 88;

¹¹⁸K letům 1639 a 1643 se v pramenech uvádí, že další kaple sv. Petra a Pavla, sloužila k pohřbívání profesů. Jedním ze zde pohřbených byl I opat Kryštof Rybnický z Chřenovic (+1639), zlomek jeho náhrobníku se snad podařilo nalézt při odstraňování příčky z doby po zániku kláštera v přízemí severní části východního křídla stare prelatury. Kapli za současného stavu poznání nelze přesně určit, mohla by být totžná se severním chórem baziliky, kam mohl být oltář sv. Petra a Pavla umístěn. Podle, Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str. 60;

¹¹⁹Viz. Pzn. 143

¹²⁰Ve vizitaci z roku 1681 (Národní archiv, fond Řád benediktýnů Břevnov, sig. G IV 10 F/3, kart. 113) se již píše, že „*sakristie je dobře postavena a zaklenuta*“ (*sacristia bene instruenda opere arculario*). Tamtéž, str. 60;

Chtěl takovou přeměnu chrámu¹²¹, aby byl obdivován a přitahoval co nejvíce poutníků. A tak když shromáždil dostatek prostředků, oslovil v roce 1711 dva tehdy nejslavnější české barokní architekty, Kryštofa Dientzenhofera a Jana Blažeje Santiniho Aichela, aby navrhli možnosti jak stavebně i umělecky vylepšit chrám.

Opat se nakonec přiklonil pro návrh stavitele Santiniho a to i přesto, že oprava byla více náročná a stála téměř tolik, co postavení nového chrámu.

Stavitel mu přiblížil uskutečnění přestavby klášterního chrámu spolu s výstavbou nového konventu¹²². Projekt Dientzenhoferův bohužel neznáme. Přestavbu chrámu a Santiniho dílo budu podrobněji popisovat v 5. kapitole této práce.

Klášter byl opět natolik zámožný, že nepotřeboval zvyšovat dále platy od svých poddaných. Jenže přišly pohromy (požár, krupobití, vichřice) a obyvatelstvo sužovala neúroda a škody na majetcích vzrostly.

Osvícenští¹²³ panovníci Marie Terezie a Josef II. byli prodchnutí myšlenkami soudobé ideologie přicházející

¹²¹Poslední století existence kláštera bylo především ve znamení horečné stavební činnosti, spojené s opaty Maurem Fintzgutem (1701-1729) a Josefem Skenerem (1712-1756). Třicet let po dokončení zásadní raně barokní obnovy se začala podoba kláštera opět radikálně měnit. Ze spolupráce umělecky orientovaného Fintzgutha s Janem Blažejem Santonin a dalšími umělci vzešla jedinečná barokně gotická přestavba klášterní baziliky (1712-1726). Originální návrh nového konventu na trojúhelném půdorysu již nebyl nikdy realizován. Podle, Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str.13;

¹²²Podle P.VLČEK, P. SOMMER, D.FOLTÝN, Encyklopedie českých klášterů, Nakladatelství Libri Praha 1998, str. 769, ISBN: 80-85983-17-6, str. 290-291;

¹²³Osvícenství je pojem zahrnující široký myšlenkový proud 18.století, který vyrůstal z antropocentrických základů renesance a humanizmu. Zrodilo se v Anglii. Tento nový směr byl reakcí na baroko, ortodoxii a protireformaci. Byla to éra, která preferovala lidský rozum, rozcházela se se starým myšlením a propagovala moderní myšlenky a zásady. Jejím symbolem bylo světlo, klíčovým rysem lidské sebeuvědomování se, ideálem a cílem byla pravda a poznání. Osvícenství bylo dobou „nového života“ a „nového člověka“. Bylo také dobou, která vyzývala k činům. Zasáhlo do života všech vrstev populace. Podle IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Překlad z německého originálu. 268 s., str. 8 -11.

V současnosti je osvícenství chápáno jako buď jako název historické epochy, nebo jako označení určitého proudu, jehož cílem byla „emancipace člověka“ ze světa historického zvyku, ode všech vazeb, řádů, nauk a konvencí, které neobstojí ve zkoušce autonomního lidského rozumu a

z Francie. Jejich dekrety¹²⁴ měly charakter jednak centralizační, to je se snahou omezit vládu šlechty a zřídit centrální orgány ve Vídni a jednak proticírkevní a jazykový.

Na rakouský trůn usedla v roce 1740 císařovna Marie Terezie¹²⁵, čehož využil pruský král Fridrich. To se pak projevilo ve finanční situaci a to zvýšením daní¹²⁶. Reformy Marie Terezie přicházely ve dvou vlnách¹²⁷. Jednou

ukazují se jako předsudky a omyly. Paul Hazard vymezil toto období mezi roky 1680-1715 a nazval ho „krizí evropského vědomí“, které vede k radikálním změnám v myšlení a kulminuje ve druhé polovině 18. století. Podle TÁBORSKÝ, Josef. *Reformní katolík Josef Dobrovský*. I. vydání. Brno: L. Marek, 1997. 169 s., str. 13.

¹²⁴Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 9;

¹²⁵Marie Terezie (vládla v letech 1740-1780). Ve válkách o dědictví rakouské ztratila Slezsko. To se stalo součástí Pruska. Panovnice území chtěla získat zpět a i z tohoto důvodu prováděla reformy, které kromě jiného měly naplnit státní pokladnu a zmodernizovat armádu. Je označovaná za císařovnu, i když jako žena nemohla tohoto titulu dosáhnout. Římským císařem byl zvolen její manžel František I. Štěpán Lotrinský (císařem v letech 1745-1765) - byl zakladatelem habsbursko-lotrinské dynastie. Titul římského císaře v této době však již neměl zásadní politický význam.

¹²⁶Od dob Marie Terezie je úmyslem napravit neblahé poměry v zemi. Těmto nápravám však nelze připisovat panovnický zájem humanitní, ale spíše zájem státní (upevňování panovnické moci a zvyšování efektivity státu) a ekonomický (navyšování finančních rezerv ve státní pokladně). O vládě Marie Terezie píše i první profesor české řeči František Martin Pelcl ve svých Pamětech, kde se o vládě panovnice v Čechách vyjadřuje velmi kriticky. Říká, že Rakušanům byla matkou, Čechům však macechou. Kritizuje ji za odstoupení Slezska Fridrichu II., za opatření císařské koruny pro svého manžela Františka Lotrinského. Kritizuje i její nařízení z roku 1776, že latinskou školu nemůže studovat ten, kdo by neuměl německy, čímž měla dle Pelcla přispět k vyloučení Čechů za studií. Dále nelibě nese zřízení cenzurní komise a zvyšování daní. Podle PELCL, František Martin, *Paměti*. Praha: III. Třída České Akademie věd a umění, 1931. 102 s., str. 13, 16.

¹²⁷První éra reforem nastala v letech 1748-1756. Původcem reforem byl slezský šlechtic hrabě Haugwitz. V roce 1748 vzniká první tereziánský katastr, který nahrazuje zastaralou evidenci pozemkové držby v Čechách a na Moravě. Katastr stanovil jednotný berní základ z čistých výnosů poddanských gruntů. „Decenální reces“ z roku 1748 byla smlouva mezi Marií Terezií a českými stavy, která panovnici na 10 let povolovala vybírání daní. Zemské sněmy po tuto dobu neurčovaly výši odváděných částek a panovnice měla zajištěný pravidelný příjem, který se stavy zavázaly platit (výše kontributu čítala 4,6 milionů zlatých z Čech, 1,5 milionu zlatých z Moravy a 245 000 zlatých ze zbylého Rakouského Slezska). Další změnou byl roku 1749 vznik „Direktoria pro veřejné a finanční záležitosti“, který nahradil dosavadní samostatnou českou a rakouskou dvorskou kancelář. Justice zůstala samostatnou složkou, kde nejvyšším orgánem byl Nejvyšší soudní dvůr ve Vídni. Výkonnou moc měla v rukách „Tajná státní konference“, nejvyšší instance výkonné moci však patřila Marii Terezií, která rozhodnutí konference mohla měnit (v praxi se to však stávalo zřídka). Další změnou bylo postátnění krajských hejtmanů. Již to nebyli stavovští hodnostáři odpovědní zemské správě, ale placení

z nejvýznamnějších reforem na sklonku vlády Marie Terezie se stala reforma školství. Reforma zaváděla všeobecnou školní docházku pro děti ve věku 6-12 let. I když docházka dětí do školy nebyla stoprocentní, přece jen toto opatření vedlo k pozdějšímu vymizení negramotnosti v českých zemích¹²⁸. V roce 1744 Marie Terezie potvrdila městu Kladruby jeho všechna dosud vydaná privilegia opsaná do veliké knihy¹²⁹.

Reformy císaře Josefa II¹³⁰., kdy vydal zákaz konání procesí, které hlavně postihly poutě konané k mariánskému obrazu¹³¹, kam se scházelo mnoho lidí. Byla zrušena všechna kostelní bratrstva při farních kostelích. V Kladrubech se to

státní úředníci odpovědní výhradně Vídni. V této vlně reforem se také změnila měna, míry a váhy, které změna sjednotila.

Za druhou vlnou reforem (60. léta 18. století) stál kancléř Kounic. Týkala se reforem státní správy a ekonomického směru, kde vycházela z tzv. tereziánského kameralizmu, což byla kombinace merkantilizmu a fyziokratizmu – podle této teorie se bohatství státu odvozuje od půdy, jejíž produkty stát a společnost živí. Druhá vlna reforem zasáhla hluboce i do dalších oblastí života. Zpracováno dle VONDRA, Roman. *České země v letech 1705-1792. Věk absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků*. I. vydání. Praha: Libri, 2010. 383 s. ISBN 978-80-7277-448-7, str. 78- 97.

¹²⁸Tzv. triviální školy měly být zřízené v každé farnosti a děti v nich byly vyučované v mateřském jazyce a naučily se to základní- číst, psát a počítat. Ve větších městech se zřizovaly hlavní školy, na kterých se vyučovalo výhradně německy. Žáci těchto škol se naučili orientovat v životě, ale „intelektuálové“ se z nich nestali. Další typ škol byly tzv. normální školy, které své absolventy připravovaly na učitelskou budoucnost a zřizovaly se v zemských městech – Praze a Brně. Reforma školství byla zakotvena ve Všeobecném školním řádu ze 6. prosince 1774. Zpracováno podle VONDRA, Roman. *České země v letech 1705-1792. Věk absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků*. I. vydání. Praha: Libri, 2010. 383 s. ISBN 978-80-7277-448-7, str. 104.

¹²⁹ Kniha má kožené, zlatem zdobené desky, připojen je i vlastnoruční podpis císařovny a její veliká pečeť z červeného vosku, umístěná v dřevěném vyřezávaném pouzdře. Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 77;

¹³⁰Syn Marie Terezie v matkou započatých reformách pokračoval ještě s daleko větší razancí, odhodlaností a přesvědčivostí. Už rok po její smrti dovedl k cíli dvojí reformu vydáním tzv. patentu o zrušení nevolnictví a patentu tolerančního. 20. října 1781 pak vyšel definitivní text tolerančního patentu. Prováděcí cirkulář tohoto patentu byl psaný latinsky a zveřejněn byl téhož roku pro Uhry 25. října, pro Čechy 27. října a pro Slezsko až o rok později 30. března 1782. Toleranční patent povoloval tři hlavní nekatolická vyznání- luteránství, kalvinismus a pravoslaví. Podle WINTER, Eduard. *Tisíc let duchovního zápasu*. Vytiskl Přerov: Jar. Strojil, 1940. 301 s., str. 218-219.

¹³¹ Mariánský kult se v katolické církvi považuje za nejvýznamnější zbožnou úctu. Teologické spory kolem Ježíšovy matky se řešily dlouhou dobu. Spory týkající se Panny Marie začínají ve 4. st. a trvají víceméně dodnes.

týkalo Bratrstva sv. Jana Nepomuckého. Vyšel zákon, kterým se zakazovalo zvonění proti bouřkám, bylo zakázáno skládat oběti k obrazům a další. Kladrub se týkal i zákaz užívání hřbitovů uvnitř obce.

Kromě hlavní školy, byla v Kladrubech ještě pokračovací škola pro učně a také farní úřad organizoval pro ně tzv. nedělní opakovací kurzy ze základního učiva, o kterých vydávala jejich absolventům písemná osvědčení. Koncem 18. století bylo v Kladrubech založeno několik nadačních platů. Nadace Tomáše Davida Kaliny z roku 1654 a nadace obchodníka Dominika Pandiniho z roku 1799 na postavení kapličky u silnice na Stříbro¹³².

4.4. Zrušení kláštera

V prvních letech vlády císaře Josefa II¹³³ umírá opat Streer¹³⁴ a po jeho smrti už klášter nedostal povolení ke

¹³²Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 77,78;

¹³³Další reformy, které císař prováděl se týkaly rušení klášterů. Ač byl Josef II. katolíkem, vycházel z myšlenky, že církev je nutné podřídit státu. V souladu s febroniánským učením chtěl omezit papežský vliv a upevnit svou panovnickou moc nad církví i kněžstvem. Chtěl posílit moc tuzemských biskupů a navázat je úzce na stát. Ti byli povinni složit „přísahu věrnosti“ císaři. Ještě radikálněji se zachoval císař v otázce řádových mnichů. V květnu 1781 zakázal přijímání noviců do klášterů, dokud nevydá přesnou kvótu, kolik mnichů v monarchii strpí. 29. listopadu vydal patent o zrušení všech klášterů, které jsou rozjímavé. Podle LOCHMAN, Jan Milič. *Náboženské myšlení českého obrození. Kořeny a počátky*. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká, 1952. 378 s., str. 156.

Z nezrušených klášterů chtěl učinit Josef II. kulturní střediska, která měla prospívat duchovní správě. 11. září 1782 zrušil panovník exempci klášterů, od 30. března 1783 jsou zakázána soukromá klášterní studia a příslušníci kláštera musí studovat v generálních seminářích. Český generální seminář vznikl v pražském Klementinu, moravský ve zrušeném klášteře v Hradisku u Olomouce. Tamtéž, str. 120-121; více o rušení klášterů píše WINTER Eduard., *Josefinismus a jeho dějiny*. I. vydání. Praha: Jelínek, 1945. 383 s., str. 113-123. Podle LOCHMAN, Jan Milič. *Náboženské myšlení českého obrození. Kořeny a počátky*. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká, 1952. 378 s., str. 157;

¹³⁴Schopný opat Streer se mimo jiné zapojil do zdlouhavého sporu s pražskou konzistoří, která odmítala uznat právo kladrubských benediktinů obsazovat klášterní fary vlastními řeholníky a požadovala, aby zde působili světští kněží. V jednáních s arcibiskupem Antonínem Příchovským z Příchovic Streer nároky Kladrubských roku 1768 obhájil, a

zvolení nového opata. Již před svou smrtí opat tušil pohromu, která se valí na jeho klášter, protože císař rušil v té době mnoho klášterů.¹³⁵

Kvůli záchraně kláštera¹³⁶, provedl opat radikální reformu klášterní školy i všech škol, které klášteru podléhaly. Povolal z Prahy světského ředitele, aby zaučoval dosavadního správce školy Christophera Löwa¹³⁷, novým osvícenským způsobům vyučování. Vše bylo marné, roku 1785

tak tyto farní obvody, jejichž centra se nacházela v Kladrubech, Vícově u Přeštic, Toškově, Skapcích, Holostřevch a Kostelci, zůstaly nadále kladrubskému klášteru jako farnosti inkorporované, tedy obsazované přímo členy konventu. Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str.46 - 47;

¹³⁵ Dvorským dekretem z 12. ledna 1782 pak došlo k naplnění dosavadního úsilí, když bylo rozhodnuto o zrušení všech klášterů, jež „nejsou společností ku potřebě“. V zápětí se rozběhla první vlna likvidace, která trvala do října 1784. V této fázi se pokoušel císařské rozhodnutí korigovat i sám papež Pius VI., který za tímto účelem opustil Řím a v březnu 1782 navštívil císaře Josefa II. ve Vídni. Že se jeho počínání nesetkalo s úspěchem, není potřeba zdůrazňovat. Vrchol josefínské redukce řeholnictva nastal v roce 1785, během něhož bylo ve druhé vlně zrušeno 23 klášterů. Zatímco první vlna byla ještě motivována reformním úsilím, alespoň navenek, od roku 1785 probíhala likvidace klášterů především s ohledem na výši jejich jmění, neboť výnosy z dosud zrušených klášterů nebyly zcela dostačující. Likvidaci řeholních domů byla v Čechách nejprve pověřena nově zřízená komise pro rušení klášterů. Dvorským dekretem z 31. srpna 1782 byla tato komise zrušena a její agendu spolu s dalšími církevně správními úkony převzala nově ustavená duchovní komise, podléhající dvorské duchovní komisi ve Vídni. Její hlavní úkol spočíval vedle dokončení likvidace zrušených klášterů a zajištění jejich majetku v dozoru nad církevními statky, řešení penzijního zajištění duchovních ze zrušených klášterů, dohledu nad klášterními knihovnami a také v zakládání nových far. Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 14 -15; Podle, Pavla BURDOVÁ, České gubernium - Duchovní komise 1782 - 1785, Praha 1963 (inventář fondu NA Praha), str. 1 - 6;

¹³⁶ Viz Pzn. 114;

¹³⁷ Svědectví o zrušení kláštera z pohledu kladrubských benediktinů podává přímý aktér událostí Christopher Löw, ředitel, katecheta hlavní školy v Kladrubech a později farář v Damnově, ve svém díle Chronologia Benedictino-Cladrubena. Löwův rukopis, uložený dlouhou dobu v Knihovně Kláštera premonstrátu Teplá a nedávno přemístěný do Národní knihovny ČR, sign. Teplá MS d 2/1- 4, začal vznikat před zrušením kláštera a autor v něm pokračoval asi až do své smrti v roce 1824. V rukopise je vloženo pět tisků rytin s kladrubskými náměty (pohled na klášterní areál krátce před zrušením, či portrét opata Amanda Streera zhotovený u příležitosti jeho sedmdesátých šestých narozenin). Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 50-51;

přijela do kláštera komise se zrušovacím dekretem, který byl ve společném sále přečten mnichům. Královský úředník Hirnschal¹³⁸ zapečetil pokladnu a opatský pokoj a komise vypracovala seznam mnichů. Sepsal se inventář¹³⁹ místností a zajistila finanční hotovost kláštera.¹⁴⁰

Nemovitý majetek kláštera se rozkládal na území panství, jež zahrnovalo městečko Kladruby s farním kostelem, 21 vsí, sedm dvorů. Při klášteře fungoval pivovar s výstavem 24 sudů 1 vědro a mlýn. Významnou součástí kláštera byly statky Přeštice¹⁴¹ a Čeminy. Kompletní seznam veškerého majetku zabaveného zrušenému kladrubskému klášteru ve prospěch náboženského fondu měl být sestaven do 29. ledna 1786. Ještě předtím byly z Kladrub do Plzně a odtud do Prahy odvezeny hotové peníze a klenoty, jak to v obavě před jejich zcizením na místě požadoval komisař Wiedersperger.

Z dochovaného vyúčtování se dovídáme, že z Plzně do Prahy byly truhly s klenoty vezeny v doprovodu vojenského

¹³⁸ Předsedající, královský a jízdní důstojník Josef Antonín Hirnschal z Prahy. Protokol o zrušení kláštera hovoří ještě o přítomnosti prvního královského krajského komisaře Petra Nigróniho. (NA Praha, ČG- Publ. Kart. 2665, sign. 145/27, fol. 6r-8v). Viz. Pzn.108

¹³⁹ S inventáři majetku zrušeného kláštera pracovali historici věnující se kladrubským dějinám. Výsledky jejich bádání jsou však dnes velmi obtížně dostupné, ať již z důvodu, že se jedná o německé publikace z druhé pol. 19. či počátku 20. st., nebo o nepublikované strojopisy archivované v jednom či dvou exemplářích. Inventáře zachycují stav hospodaření na jednotlivých statcích a představují tak cenný pramen pro poznání ekonomiky klášterního velkostatku ve druhé pol. 18. st. Ve zvláštním inventáři z 12.prosince 1785 je sepsáno 154 listin, smluv a dalších dokumentů, zakládajících právní nároky kláštera k jeho nemovitému majetku, který byl jen v případě kladrubského panství oceněn na 195 965 zl. 25kr. Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 56;

¹⁴⁰ V neděli ráno 6. listopadu 1785 v doprovodu převora Hocha komise vstoupila do konventu, kde se mezitím shromáždili ostatní řeholníci. Následně převor a další osoby zastávající v klášteře významné funkce složili manifestační přísahu (*Juramentum manifestationis*), kde se před Bohem a s vědomím možného trestu v případě její porušení zavazovali, že si neponechají, neutají či nezpronevěří nic z movitého majetku kláštera. Po této ceremonii si komise vyžádala klíče od klášterních pokladen, kostelních klenotů, archivu, knihovny, zásobáren potravin a skladů všeho, co nebylo nutné k denní potřebě řeholníků., provázené důkladným sepisováním inventárních seznamů financí, statků, pozemků, vybavení a veškerého dalšího majetku kláštera. Tamtéž, str.52.

¹⁴¹ Viz.Pzn.75.

konvoje. Výsledný čistý přínos náboženskému fondu dosáhl po srážce dluhů ve výši 4.071 zl., čímž se stal kladrubský klášter nejbohatším zrušeným benediktinským kláštelem v Čechách a jeho podíl představoval více než třetinu z celkového jmění získaného do fondu ze všech zrušených klášterů řádu¹⁴².

Co se týče klášterního archivu¹⁴³, z něhož se však velká část listin i rukopisu ztratila, byl převezen do Vídně. Listiny nacházející se v klášterním archivu v době zrušení zachycují jejich nedatovaný soupis pořizený Josephem Ernestem Karmaschkem.

Archiv obsahuje celkem 51 listin, ve kterých se ve většině případů zakládají právní nároky na majetkové příslušenství kladrubského kláštera. Na prvním místě je zapsáno falzum zakládací listiny knížete Vladislava I. z roku 1115 a nejmladší z listin, je již zmiňované potvrzení konfirmační listiny z roku 1749, které vydal pro kladrubské benediktiny v roce 1783 císař Josef II.

Po přečtení zrušovacího dekretu se mniši rozešli na světské fary, do jiných klášterů nebo do penze na odpočinek¹⁴⁴. V celách mnichů se nacházely zajímavé předměty,

¹⁴² Ve fondech kladrubského kláštera se nepodařilo nalézt knihovní inventář. Přestože soupis knih kladrubské klášterní knihovny z doby rušení kláštera není dnes k dispozici, nelze akceptovat tézi, že nikdy nevznikl a že veškeré knihy byly zničeny. Zachoval se totiž pramen dokládající existenci kladrubského knihovního katalogu, který se hned v roce 1786 dostal do rukou ředitele pražské univerzitní knihovny Karla Rafaela Ungara k provedení patřičného výběru. Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 57;

¹⁴³ Tamtéž, str. 59-60;

¹⁴⁴ Ode dne zrušení kláštera běžela mnichům pětiměsíční lhůta, během níž mohli setrvat v klášteře a rozhodovat se o svých dalších životních cestách. Po celou tuto dobu jim byla z náboženského fondu vyplácená penze ve výši 1 zl. denně pro převora a po 40 kr. Denně ostatním řeholníkům, dale bezplatné ubytování a přiděl palivového dřeva, náklady na stravování si musel hradit každý sám. Poslední obřad v klášteře proběhl v den zrušení kláštera. Poslední kladrubský převor Jodok Hoch nejprve odešel do svého rodného \stříbra, kde vypomáhal v duchovní správě, a později v roce 1778 se stal farářem ve Městě Touškově. Zemřel v roce 1806 ve věku 59 let. Zápis v pohřební matrice ho připomíná nejenom jako faráře a doktora teologie, ale i jako exbenediktina a posledního představeného kláštera v Kladrubech. Tamtéž, str. 64-66;

které komise rovněž sepsala. Tento soupis¹⁴⁵ se v archivech zachoval dodnes, svědčí o všestranných zájmech a vědomostech kladrubských mnichů.

Pozdější archeologické nálezy potvrdily, že už někdy v pol. 17. století někteří mniši holdovali kouření, poněvadž byly nalezeny úlomky zdobených porcelánových dýmek. Také při rušení kláštera se v celách nacházely tabákové dózy a stříbrné tabatěrky s pomůckami pro úpravu tabáku¹⁴⁶.

Téměř každý mnich vlastnil svoji kávovou či čajovou soupravu¹⁴⁷, skleničky na pivo, či víno. Stojanové, nástěnné či kapesní hodiny, velké zásoby prádla, oblečení, kožešin jen potvrzovalo skutečnost, že kladrubští mniši určitě netrpěli nouzí. Také je dokázáno, že mnozí mnichů hodně četli a někteří psali i historii kladrubského kláštera, jako třeba vícovský farář Jiljí Sextetter či ředitel školy Christopher Löw¹⁴⁸. Těžko lze porovnávat život mnichů z doby založení kláštera s podmínkami, které měli v posledních letech existence kláštera.

Říkalo se, že mniši ještě před zrušením kláštera schovali do tajné skrýše nejcennější věci pro případ, že by klášter byl později obnoven. Lidé si vyprávěli o ukrytém pokladu a přidávaly různé podrobnosti. Vyprávělo se také, že poklad je ukryt mimo klášter někde v lese na vrchu Jirná. Na místo ukrytého pokladu prý ukazuje rukou socha sv. Benedikta na střeše kláštera. Také náhrobku zakladatele kláštera, knížete Vladislava, byla věnována mimořádná pozornost,

¹⁴⁵Viz. Pzn.113.

¹⁴⁶Pěstování tabáku je u nás doloženo koncem 16.st. právě v „kořenných zahradách“klášterů a šlechtických sídel, tehdy byl ovšem užíván jako léčivá rostlina. Naproti tomu už v 18.st. se objevují varování před škodlivými účinky kouření tabáku v dýmkách (později i šňupání), jeho rozšíření ve střední Evropě měli na svědomí žoldnéři během třicetileté války. Tamtéž, str. 63

¹⁴⁷Pití kávy stejně jako čaje a čokolády se stalo v šlechtickém prostředí častější až od 70.let 17. století a podnítilo vznik nových společenských příležitostí, kdy nešlo pouze o konzumování exotických nápojů, ale také o konverzaci, zábavu a reprezentaci. Tamtéž, str. 63.

¹⁴⁸Viz. Pzn.111

především soše Naděje po boku tohoto náhrobku. Ta měla být klíčem pro odhalení neznámého místa, kde je poklad skryt¹⁴⁹.

Bývalí kladrubští mniši se pravidelně navštěvovali. Navzájem se povzbuzovali a doufali, že se opět jednou sejdou ve svém klášteře. Marně psal poslední představený kláštera převor Hoch¹⁵⁰ s dalšími 22 občany Kladrub petici novému císaři Leopoldu II.¹⁵¹ za obnovení kláštera, ten zanedlouho po svém nástupu na trůn zemřel.

Zrušením kláštera ztratilo město svoji vrchnost, ale hned dostalo novou - Českou státní pozemkovou administraci, které platili měšťané desátky stejně jako dříve klášteru. Z kláštera se stal roku 1797 sklad střelního prachu. Pak nechal arcivévoda Karel z budovy konventu vybudovat generální vojenský špitál.

V Úředním listu Pražských novin z roku 1825 bylo popsáno a zahrnuto vše co se týkalo dražby¹⁵² celého kladrubského panství. Téhož roku koupil v dražbě Kladruby Alfréd I. Windischgrätz za 257 000 zl. Říká se, že velkou část dluhu mu císař odpustil vzhledem k věrným službám císařské armády. Tyto domněnky nejsou ničím podložené, naopak

¹⁴⁹Podle Jiří ČECHURA, Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, pro město Kladruby vydalo v roce 2012 nakladatelství Českého lesa v Domažlicích, ISBN: 978-80-87316-24-5, str. 183, str.138;

¹⁵⁰ Viz.Pzn. 118.

¹⁵¹ Po smrti Josefa II. byla za krátké vlády Leopolda II. (1790 - 1792) odvolaní některá z opatření zaměřených proti klášterům. Zrušeny tak byly např. generální semináře či institut komendatárních opatů, došlo také k zastavení rušení dalších klášterů, povoleny byly jejich kontakty s cizinou a také zakládání výchovných a vzdělávacích ústavů. Již zrušené kláštery se však obnovy nedočkaly, přestože řada představených postižených řeholních domů využila Leopoldem II. nabídnuté možnosti předložit císaři náměty k nápravě stávajícího stavu. Když Leopold II. v roce 1790 obnovil Josefem II. zrušený duchovní stav, byl počet jeho členů oproti předjosefínské době výrazně redukován právě o představené některých klášterů (např. kladrubského, plaského, chotětovského, sedleckého, či zlatokorunského).Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, str. 193. str. 20 -21;

¹⁵² Veřejná dražba byla vyhlášena dne 9. května 1825 na desátou hodinu dopoledne a měla se konat v zasedacím sále zemského gubernia. Vyvolávací cena nabízeného zboží byla stanovena na 234.000 zl.K vlastnictví panství se vázalo patronátní právo ke všem kostelům, farám, k němuž si patronát vyhrazoval náboženský fond a kladrubské městské školy patřící městu. Tamtéž, str. 75;

existují doklady, že Windischgrätz za kladrubské panství zaplatil, přičemž významnou částkou přispěla jeho manželka Marie Eleonora ze Schwarzenbergu, která do koupě vložila své dědictví, tzv. Arenberský kapitál.

4.5. Klášter za doby panování Windischgrätzů

Za doby panování Windischgrätzů¹⁵³ (1787 – 1945) klášter prošel největší přestavbou. Byl vybudován pivovar v klášterní budově konventu, který, jak se říkalo, měl být konkurentem pivovaru plzeňskému. Chod pivovaru byl spuštěn v roce 1864 a při jeho otevření byl uspořádán slavnostní průvod občanů Kladrub k pivovarské budově. Vysvětil ho nejstarší farář obvodu Schmidt z Holostřev. Pivovar dobře prosperoval a tak ho kníže Alfréd I. rozšířil stavbou nové sladovny na západní stranu konventu.

Po čase se areál bývalého kláštera začal nazývat zámek. Windischgrätzové se v něm postupně začali zabydlovat a upravovat hrobky pod kladrubským chrámem. Sám Alfréd I. příliš často nepobýval v Kladrubech, coby voják v uniformě císařské armády se spíše zdržoval ve Vídni, v Praze nebo také v Tachově. Práce s úpravou hrobky byly dokončeny až po smrti Alfréda II.¹⁵⁴

V roce 1875 došlo k velikému požáru pivovaru, při něm byly zničeny střechy, sladovna, chladiřna, komín a další potřeby. Vlastní budovy bývalého konventu byly zachráněny jenom díky starým pevným klenbám. Přes velké úsilí se nepodařilo zabránit rozšiřování požáru, ale díky obrácení směru větru se jako zázrakem zachránil památný chrám.

¹⁵³Kníže Alfréd I. Candidus Ferdinand Windischgrätz (11.5.1787 – 21.3.1862) pocházel ze starého německého rodu z Korutánska a Štýrska. Existence rodu je doložena již v 11.st., do českých zemí Windischgrätzové přišli po roce 1620 a usadili se v Přerově.

¹⁵⁴Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 84;

Další z Windischgrätzu, Alfréd III¹⁵⁵. August Karel jako vystudovaný právník byl v roce 1893 jmenován rakouským ministerským předsedou v koaličním kabinetu Stal se dědičným členem panské sněmovny ve Vídni. Ve funkci předsedy panské sněmovny byl až do rozpadu Rakousko - Uherska do roku 1918. Sám dokončil úmysly svého otce a do hotové hrobky nechal slavnostně pochovat rakve svých předků, uložené až dosud v Tachově a ve Štýrsku. Rakve mnichů ležely přes sto let v nevhodných podmínkách, až teprve v roce 1979 byly opraveny a pietně vráceny zpátky do hrobky, kterou nyní společně sdílejí s ostatky Windischgrätzu.

4.6. Kladruby v 19. - 20. století

Začátkem 19. st se z Kladrub pomalu stává venkovské městečko. Nový městský špitál byl dokončen roku 1835 a stal se chloubou města. Jeho výstavbu financoval kladrubský rodák Johann Nepomuk Sheppl¹⁵⁶, který ve své poslední vůli odkázal městu dostatečný kapitál, jehož hodnota byla v době stavby natolik, že stačila nejen na zaplacení budovy, ale i na několika provoz špitálu. Stavitelem špitálu byl kladrubský stavitel Michael Mrasek. Jako první v širokém okolí roku 1847 byl založen Spolek pro pěstování stromů. V archivu se zachoval originál listiny s podpisy a adresami všech 93 zakládajících členů tohoto spolku. Členy spolků se stali lidé různých povolání - od rolníků až po lékaře, právníky a státní úředníky.

Na základě vyhlášky Zemského gubernia¹⁵⁷ vznikla v roce 1848 v Kladrubech Národní garda¹⁵⁸, která měla 180 členů. Mezi

¹⁵⁵Tamtéž, str. 85.

¹⁵⁶Narodil se r. 1750 v Kladrubech, syn magistrálního úředníka. Po skončení latinské školy vystudoval pražskou univerzitu, kde získal postupně doktoráty filozofie a práva. Působil jak u různých soudů v Praze a později jako dvorní rada u císařského dvora, kde byl nejvyšším soudcem apelačního soudu. Zemřel r. 1813 v Praze.

¹⁵⁷Viz. Pzn. 117.

členy gardy se přihlásilo také 13 mužů z Windischgrätzovů panství a to: nadlesní, lékař, notář, písař, účetní další. Do povědomí kladrubských obyvatel se tato garda zapsala především dvěma příhodami a to, když se měly konat volby do Zemského sněmu¹⁵⁹ nebo po kostelních bohoslužbách byla garda připravena k udržení pořádku a klidu. V Praze zatím Windischgrätz¹⁶⁰ tvrdě potlačil červnové povstání. Jeho žena Eleonora byla zastřelena¹⁶¹ při sledování potyčky mezi vojském a revolucionáři, ke které došlo pod okny jejího bytu.

V roce 1849 byla ukončená úplná samospráva obce a Kladruby byly přiděleny do soudního okresu ve Stříbře a politicky byly spravovány okresním hejtmánstvím v Plzni a později také ve Stříbře. Při příležitosti otevření nové školy roku 1852 byl také přenesen mariánský sloup na místo kde stojí dodnes a také socha sv. Jakuba byla umístěna do výklenku nad západním vchodem kostela. Hasičský sbor města Kladrub byl založen roku 1875 jako jeden z prvních v okrese Stříbro.

¹⁵⁸Oddíl dobrovolníků, které měly chránit svobody občanů a jejich ochranu před případnou násilnou revolucí. Rok 1848 přinesl také svobodu tisku. Protože všichni nerozuměli přicházejícím změnám, bylo je třeba srozumitelně informovat, tak se toho úkolu velmi obratně ujal mladý novinář Karel Havlíček Borovský.

¹⁵⁹I když na jaře roku 1848 hrály roli spíše politické a národnostní otázky, do povědomí stále víc přicházely i otázky sociální. Nejdůležitější událostí v Praze byl Slovanský sjezd na počátku června 1848, kde se zdůrazňovala idea slovanské vzájemnosti. 12. června bylo svatodušní pondělí a na Koňském trhu se konala sbratřovací mše, které se účastnilo asi 2000 lidí. Mši celebroidal vlastenecký kněz Jan Arnold. Žil v letech 1785-1872. Podle VONDRA, Roman. *České země v letech 1792-1848. Formování novodobého českého národa ve věku cylindrů, krinolín a nástupu páry*. I. vydání. Praha: Libri, 2013. 397 s. ISBN 978-80-7277-503-3, str. 120-170.

¹⁶⁰ V Praze se mezi 12.-17.6. odehrál pokus o revoluci, který potlačil kníže Windischgrätz.

¹⁶¹Po mši se dav vydal do Celetné ulice, kde sídlilo zemské vojenské velitelství a kde bydlel i generál Windischgrätz. Veselice se však zvrhla, došlo k potyčkám a dokonce k zastřelení manželky generála Windischgrätze, která dění pozorovala u okna. Bylo jasné, že generála se tato záležitost od této chvíle dotýkala velmi osobně. Jeho vojsko nakonec potlačilo povstání jak v Praze, tak i ve Vídni. Podle VONDRA, Roman. *České země v letech 1792-1848. Formování novodobého českého národa ve věku cylindrů, krinolín a nástupu páry*. I. vydání. Praha: Libri, 2013. 397 s. ISBN 978-80-7277-503-3, str. 120-172.

Koncem století ve Kladrubech probíhalo budování řady domů, regulace ulic, výstavba osvětlení města, zavedení vodovodu, telegrafu na poštu atd. Otevřeli se obnovené dobytčí trhy na náměstí a blízko školy byl vysázen nový park.

Roku 1913 navštívil město Kladruby na biřmování arcibiskup kardinál Karel Skrbenský a to už se blížila 1. světová válka, která ukončila klid mezi obyvateli městečka více než na půl století. Začala mobilizace, odvedenci a dobrovolníci se rozloučily s městečkem Kladruby, proběhla rekvizice zvonů, jenom z kladrubskeho panství jich bylo odvezeno 16. Fary měly za ně dostat zapláceno po 4 K (korunách) za 1 kg, ale ve skutečnosti tyto peníze nikdy neviděly. Lidé trpěli bídou, chybělo uhlí na topení, petrolej na svícení, potraviny se vyšplhaly na neúnosné částky apod. Obyvatelstvo postihla chřipková epidemie, která skosila mnoho obyvatel a zajatců¹⁶².

Rokem 1918 končí 1. světová válka a 28. října vznikla Československá republika. Ve farní kronice farář Jan Remiger tuto událost komentoval slovy: *„28. října 1918 začalo nové uspořádání světa, císařové a trůny se zhroutili, vznikly republiky. My, němečtí příslušníci západních Čech jsme byli přičleněni k ČSR. Nastaly trpké chvíle pro všechno německé a katolické. Češi a sociální demokraté se stali pány“*¹⁶³.

Brzy po vzniku ČSR přišly do Kladrub čeští vojáci. Ubytovali se na zámku a v pivovare. Školní kronika uvádí, že kladrubští Němci po českých vojácích plivali a hrubě jim nadávali. Vládou a parlamentem schválená pozemková reforma¹⁶⁴ v letech 1923 -1924 připravila Alfréda III. Windischgrätze o

¹⁶²Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 94;

¹⁶³Tamtéž, str.121

¹⁶⁴Týkala se tzv. „velkých majetkových pozemků“ jimiž se rozuměly „soubory nemovitostí s právy, která jsou spojená s jejich držením, jestliže výměra náležející v území Československé republiky vlastnický jediné osobě nbo týmž spoluvlastníkům je větší než 150ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic) nebo 250h půdy vůbec, případně i majetku menšího, pokud existovala naléhavá potřeba půdy nebo pokud nestačily pozemky zabrané nebo vyžadoval-li to obecný zájem (§ 14 zákona č. 215/1919 Sb.,).

všechny pozemky v jižních Čechách a Jablonci, ale kladrubske panství zůstalo v podstatě zachováno. Pomalu se začínal normalizovat život pro kladrubske obyvatelstvo. Kladruby byly navštěvovány význačnými osobnostmi.

V roce 1923 to byl arcibiskup Karel Kordáč s dalšími církevními osobnostmi při příležitosti biřmování. O rok později to byl ministerský předseda Antonín Švehla a česká generalita. Také klášterní chrám se v té době začal využívat ke kulturním akcím. A také v tomto roce odchází z Kladrub vojenská posádka.

Dosavadní majitel kladrubskeho zámku Alfréd III. kníže Windischgrätz umírá v roce 1927 a jeho žena Gabriela v roce 1933. Tím vymřela „po meči“ tachovská větev rodu a Kladruby zdědil příslušník maďarské větve Ludvík Alfréd, který se majetku zřekl ve prospěch syna Ludvíka Aladara ze Šarišského Potoka v Maďarsku. Ten se ale do Kladrub hned nenastěhoval a zřídil si kancelář v Praze. Do Kladrub nejedl a podle zápisu ve farářské kronice, měl s farou časté spory, protože jako patron chrámu se o něj příliš nestaral.

V roce 1934 se Ludvík Aladar nastěhoval na panství do Kladrub a zrušil neprosperující pivovar. Během třicátých let poklesl počet českých dětí ve škole, škole byl připisován „čechizační úmysl“¹⁶⁵ ze strany německého obyvatelstva. Hlavně v roce 1938 byla politická situace velice napjatá, když Sudetoněmecká strana získala značnou převahu v obecních volbách. Celé osazenstvo zámku podporovalo tuto stranu, včetně samotného majitele. Potom již přišel Mnichov 1938, česká menšina i její škola v Kladrubech zanikly, protože Kladruby připadly k Říši. Zbylí Češi narychlo opouštěli své domovy, zanechávajíc zde takřka svůj celý majetek¹⁶⁶.

¹⁶⁵Podle Školní kroniky Kladruby

¹⁶⁶Podle výpisu z kroniky v Pozorci (1863–1945), Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 94;

O životě v Kladrubech za 2. světové války ani kronikáři, ani místní pamětníci o této době příliš nemluví a nechtějí se svěřovat s válečnými útrapami, které toto období provázely. Jediným pramenem z těchto let je přeci jen zápis několika zajímavosti pozoreckého faráře Antonína Waaga do farní kroniky, který sloužil zde od roku 1924. Farář zapsal, že: „V roce 1938 došlo k opravě střechy klášterního kostela. Na opravu přispěli biskup dr. Jan Remiger a dr. Dominik Prokop opat v Břevnově, patron kostela Windischgrätz se distancoval“.¹⁶⁷

Dále je v kronice uvedeno, že Kladruby navštívil i samotný Adolf Hitler. Koncem dubna 1945 byl v zámku ubytován německý štáb gen. Weissenbergra. Majetek Windischgrätzu byl zkonfiskován v roce 1945 a rodina posledního majitele odešla do Německa. Poté převzal bývalý klášter stát, který jej otevřel veřejnosti jako kulturní památku.

Padesáta a šedesáta léta byla ve znamení velkých změn v obci. Bylo založeno Jednotné zemědělské družstvo, které postavilo novou drůbežárnu. Dosavadní národní škola byla přeměněna na osmiletou střední školu. Osvětová beseda, tím že začala budovat divadlo v přírodě, Kladruby uvedla v této době jako jedno z center kultury v západních Čechách.

Politické události let 1968 – 1969 poznamenaly obyvatelstvo Kladrubech méně než ve větších městech. Po srpnu 1968 se rozložily posádky sovětské armády v okolí Kladrub. Sedmdesátá léta jsou obdobím, kdy v Kladrubech vyrostlo mnoho nových budov a soukromých domků a také mateřská škola. V areálu kláštera byly zpřístupněny další prostory, sakristie a ambitová chodba, v níž byla upravena expozice 27 originálů soch barokního sochaře Matyáše Bernarda Brauna.

V roce 1979 bylo pietně ošetřeno 190 ostatků mnichů v rakvích, které nechal před více než sto lety vystěhovat Alfréd II. Windischgrätz, jak bylo již dříve vzpomenuto. Část z nich musela být v plzeňském krematoriu pro špatný stav

¹⁶⁷Tamtéž, str.95;

zpopelněna a zbytek byl po antropologickém průzkumu v malých rakvích vrácen na původní místo do kostelní hrobky, kde jsou současně pochováni i příslušníci rodu Windischgrätzu¹⁶⁸.

V roce 1995 byl areál bývalého kladrubského kláštera prohlášen za národní kulturní památku. V památkovém objektu bývalého kláštera probíhaly další restaurátorské práce vnitřku chrámu i opravy střech. Vzácné varhany byly předány do generální opravy. Za oltářním obrazem sv. Josefa byl v roce 2000 objeven šperky zdobený relikviář s ostatky světců (pravděpodobně sv. Benedikta, Prokopa, Floriána a dalších), jejich autenticita se teprve zkoumá¹⁶⁹.

Vedení objektu bylo nuceno po několika krádežích přistoupit k vybudování zabezpečovacího systému. Škoda, že neprošel návrh na zařazení Santiniho chrámu mezi stavby světového kulturního dědictví UNESCO.

Bývalý kladrubský klášter, zvaný později zámek a nyní státní památkový objekt, není v současné době v nejlepším stavu. Podepsali se na něm jak Windischgrätzové, tak státní statky, které zde měly své hospodářské středisko. Správa objektu se snaží, aby budovy i vnitřek této vzácné památky, byl co nejdříve takový, jaký bychom si ho přáli mít.

¹⁶⁸Viz. Pzn.145.

¹⁶⁹Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 94;

5. UMĚNÍ – JAN BLAŽEJ SANTINI AICHEL, KILIÁN IGNÁC DIENTZENHOFER

5.1. Jan Blažej Santini Aichel – přestavba kostelního chrámu

Kladrubský klášterní chrám je po chrámu sv. Vita v Praze a sv. Barboře v Kutné Hoře třetím největším kostelem v Čechách. Je zasvěcen Nanebevstoupení panny Marie a původní chrám býval uváděn jako chrám Panny Marie a sv. Wolfganga. Chrám byl vysvěcen dne 15.12.1726.

Půl tisíciletý chrám s křížovou lodí, trojitým chórem, třemi apsidami a dvěma věžemi byl přeměněn z románské trojlodní baziliky (jedné z největších ve střední Evropě) na barokní, ale goticky vyhlížející stavbu. Autorem projektu byl pražský stavitel Jan Blažej Santini Aichel,¹⁷⁰ který dokázal

¹⁷⁰Byl významný český architekt italského původu, který se proslávil svým jedinečným stylem nazývaným barokní gotika. Narodil se jako nejstarší syn do vážené rodiny pražského kameníka Santini -Aichela a byl pokřtěn v chrámu sv. Víta jako Jan Blažej Santini Aichel. I když se vyučil kameníkem, nemohl pokračovat v otcově kariéře a převzít po něm dílnu kameníka, protože se narodil s tělesnou vadou - byl na část těla ochrnutý a chromý. Při své práci používal dobovou předlohovou literaturu, která byla i dobrou učebnicí aplikované geometrie. Na rozvoji talentu budoucího architekta zřejmě zapůsobil dlouholetý otcův známý Jean Baptiste Matheye, který platil nepochybně za znalce umění a byl i projektantem náročných Valdštejnových staveb v Praze. V době Santiniho dětství a mládí byl Matheye nejvýznamnější osobností pražské architektury. Někteří autoři dokonce předpokládají Santiniho žákovský vztah k Matheyovi. Nasvědčuje tomu i dvojí kvalifikace, totiž malířská a architektonická. Dle dohadů Kotrby se měl Santini vyučit v Praze u Kristiána Schrödra malířem a kvalifikací architekta získal v letech 1696-1699 při cestách neznámo kde. Při cestě do Itálie na sklonku roku 1699 a hlavně pobyt v Římě dovršily Santiniho talent a jeho učení. Po návratu do Prahy se usadil v Praze v domě svých rodičů na Pohořelci. Z dostupných pramenů je známo, že jeho prvním zákazníkem byl cisterciácký opat Wolfgang ze Zbraslavi. Plné autorství Santiniho dokládají stavby v Dolním Ročově, Kladrubech či Rajhradu a to nejenom z technické stránky staveb ale i vedoucí postavení při realizaci. V roce 1704 začal pracovat při přestavbě děkanské kapituly na Pražském hradě. Santiniho schopnost vtělit složité symbolické obsahy do obrazců a podob architektury a tím zřetelně vizualizovat a pro diváka zpřítomnit, byla jedním z hlavních důvodů vysokého hodnocení jedinečnosti jeho umění. V roce 1721 byl pověřen svatovítskou kapitulou v návržení výzdoby k oslavám Blahoslavení sv. Jana Nepomuckého. Ženatý byl dvakrát. Z prvního manželství měl 4 děti. V roce 1720 se žení podruhé a to s dcerou Zdenka Chřepčického z Modliškovic. Antonií. Sňatkem se šlechtičnou, sice z chudé, ale starobylé rodiny si Santini zabezpečil společenský vzestup. Z druhého manželství měl dvě děti. Mezi největší akce Santiniho zmiňme: Křtiny, Žďár nad Sázavou, Mariánskou Týnici,

chrám přeměnit v úžasný architektonický skvost. Přestavba proběhla ve třech etapách. Od 3. června 1712 do 14. srpna 1716 bylo přestavěno trojlodí¹⁷¹ a následně, do konce roku 1717, transept a vybudována monumentální kupole nad křížením. Na rozhraní obou prvních etap, 17. prosince 1716, sepsal atestaci Jan Blažej Santini pro opata Fintzguha, potřebnou jako doklad pro čerpání příspěvků na stavbu z tzv. "solní pokladny".¹⁷² V textu Santini uvádí, že kostel restauruje dle vlastního projektu, dokončil doposud třetinu stavby a zbývající část si vyžádá ještě velký náklad. V atestaci rovněž zmiňuje velmi špatný stav sousední budovy konventu. Podepisuje se jako malostranský měšťan a architekt. 14. ledna 1718 byla započatá přestavba východní části chrámu, mnišského chóru a kněžiště. V hrubé stavbě byla patrně dokončena ještě před Santiniho smrtí v roce 1723. Architekt navrhl i některé části výbavy interiéru: hlavní oltář, stally¹⁷³, boční oltáře v kněžišti, kazatelnu, dveře, skříň varhan a jiné. Do 1. prosince 1726, kdy byl kostel slavnostně vysvěcen, byl jeho interiér nákladně vybaven a vyzdoben. Santini zdůraznil

Plasy, či dokončování přestavby klášterního kostela v Kladrubech. Santiniho úmrtí vyjadřuje určité překvapení u jeho blízkých a známých, že onemocněl až po skončení stavební sezony. Zesnulé tělo mělo být uloženo v kostele sv. Jana Křtitele v Oboře na Malé Straně. Mezi opaty velkých, původem středověkých a na svou minulost hrdých klášterů byl Santini ceněn především jako tvůrce „jedinečný v gotickém umění i když ne tak praktický, jako spíše spekulativně zkušený“. Jeho trvalý náhled, často přerůstající v jistotu, že: „Mnohé na tomto světě se objeví podstatně jinak, ozářeno světlem ideálních principů“.

¹⁷¹ Velké trojlodní baziliky obdivuhodných rozměrů stavěly zvláště kláštery podle vzorů svých mateřských klášterů na Západě. Tento nový architektonický prvek románského stavitelství je výrazným hlasatelem nezkrotné vůle vzhůru k nebi, která vyráží z těžké stavební hmoty románských staveb. Celek však působí mocným úsilím po velikosti a jedinečnosti, budící dodnes obdiv. Je to patrné zvláště tam, kde stavební plány nebyly ničím omezeny, jak tomu bylo u klášterů v pustínách. Větší trojlodní románské kostely, vycházející půdorysně ze starokřesťanských bazilik, se stavěly u nás až v pokročilejším 12. st. a to skoro výhradně v sídlech biskupů, kapitul a zvláště klášterů, menší i na venkově. Takových románských bazilik bylo postaveno v Čechách a na Moravě 44. Podle ZLÁMAL Bohumil. Příručka českých církevních dějin V- Doba barokní katolicity, Vyd. Olomouc, Matice Cyrilometodějská, 2008, ISBN 978-80-7266-301-9, 414 s, str. 205;

¹⁷² Viz Pzn. 110;

¹⁷³ Ze středov. lat., chórová lavice, obvykle bohatě zdobená, s opěradlem a sklápěcím sedadlem vybaveným tzv. misericordem (pomocným sedátkem), stavěná podél stěn chóru kapitulních nebo řadových chrámů.

starobylost kostela tím, že ohromnou pozdněrománskou architekturu přestavěl ve formách barokní gotiky. Snesením obou věží a sklenutím celého křížení podélné a příčné lodi do nádherné kupole s tzv. lucernou nad níž se vypíná královská koruna, dosáhl největšího efektu.

Hlavní prostor interiéru byl rozvržen do čtyř částí, z nichž každá má svůj architektonický a ideový obsah. Hlavní loď je průchozím prostorem pozemské Církve, zosobněné P. Marií na Asamových freskách a světci bočních oltářů. Prudce převýšený prostor křížení je sférou otevřených nebes, kde se k Bohu obracíme vzhůru. Mnišský chór je prostorem řeholního života s jeho hlavním obsahem chválení Boha. Kněžiště je pak neomezeným prostorem otevřeným do dálav a zároveň preferovaným centrem všeho světa, místem, na kterém se k nám Bůh přivrací. Symbolický význam zde měla koruna na lucerně kupole, připomínající patronicum nanebevzetí Panny Marie jako královny Nebes. Na straně druhé mohla být i připomínkou knížecího založení a také hrobu Vladislava I.

Památeční a také pohřební symboliku s velkou pravděpodobností vyjadřuje i trojlistý závěr, v němž je dnes barokní Vladislavův náhrobek a snad i hrob.¹⁷⁴ Oproti obdobným středověkým stavbám je kostel více centrálně na východ. Podle množství dopadajícího světla můžeme rozeznat, kterou část chrámu považoval stavitel za centrum. Nejvíce světla ozařuje kupoli nad křížením, ale i závěr je oproti presbyteriu silně prosvícen.

¹⁷⁴Podle Milan M. BUBEN, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády, Nakladatelství LIBRI Praha 2004, str. , ISBN 80-7277-088-8, str.95;

Zašifrované symbolické významy, které v chrámu byly vždy hledány, byly ve své poměrně snadno rozeznatelné. Výrazným architektonickým motivem je lilie¹⁷⁵, symbol čistoty v obecném smyslu, který upomíná tak nejen na Pannu Marii ale i na znak kladrubského kláštera.

Symbol kříže je i dnes všem jasný, nechybí pochopitelně odkazy na Nejsvětější Trojici. V každém případě vznikla zásluhou Santiniho v Kladrubech rafinovaná stavba, nemající ve světě obdoby, architektonicky promyšlená do posledního detailu. Vedle kupole neobvyklého půdorysu, je vynikající ukázkou obratnosti umělce závěr s klenbou, kde hlavním motivem je kříž s počátečními písmeny části tzv. požehnání sv. Benedikta: **Crux Sancta Sit Mihi Lux Non Draco Sit Mihi Dux** (*Kříž svatý buď světlem mým, drak nebudiž mým vůdcem*).

Nástěnné fresky po obou stranách hlavní lodi jsou dílem mnichovských malířů bratrů Kosmy Damiána a Petra Asamů. Varhany vyrobil mistr Kaufman z Lokte. Na hlavním oltáři jsou v nadživotní velikosti sochy sv. Benedikta, sv. Wolfganga se sekerou, větvičkou a domkem a dalších dvou světců. Fresky jsou dosud původní, i když jsou už značně vybledlé. Směrem k oltáři je 8 obrazů a v chóru 12 obrazů fresek, které představují výjevy ze Starého a Nového zákona a taky ze života Panny Marie.

Z oltářů je nejdůležitější ten, který slouží jako hrobka zakladatele kláštera, českého panovníka Vladislava I. je na něm knížecí koruna, žezlo a meč, celý oltář je ze tří druhů mramoru. Nápis na něm tvoří chronogram:

¹⁷⁵Nad hlavním vchodem do kostela je umístěn erb s lilií, jedním z mariánských symbolů značícím čistotu, který si za svůj znak zvolili také kladrubští opati. Mezi dvojici věží se na hlavním rivalitu kostela vypíná kříž s. Benedikta, řadový odznak benediktinů. Další stopy lze odhalit i v chrámovém interiéru. V jižním rameni příčné lodi je to oltář sv. Benedikta a také další oltáře jsou vybaveny sochami domácích i cizích řadových světců: sv. scholastika (Benediktova sestra, zakladatelka ženské větve řádu), sv. Placidus sv. Maurus (benediktinští mniši, první Benediktovi následovníci). Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 73;

„GRATA POSTERITAS STATVIT HANC STRVCTVRAM FVNDATOR I SVO WLADISLAO ET EIVS OSSA DEVOTE HVC DEPONIT“¹⁷⁶ – (Vděční potomci zbudovali svému zakladateli tento náhrobek a jeho kosti tu s úctou uložili).

Čteme li jen velká písmena jako římské číslice, dostaneme po jejich součtu číslo 3456 a po jeho vydělení dvěma 1728, to je rok uložení Vladislavových ostatků do hrobky.

Přestože stavba vypadá barokně, plně zachovává gotický linearismus.

Jenom písemně je doložen další Santiniho projekt pro Kladruby, kterým byl plán konventní budovy na trojúhelném půdorysu, jehož podobu však neznáme.

5.2.Kilián Ignác Dientzenhofer – výstavba nového konventu

Po dokončení kladrubského chrámu začaly práce na výstavbě nového konventu, jehož projekt se připisuje jinému slavnému baroknímu staviteli Kiliánu Ignáci Dientzenhoferovi¹⁷⁷.

O osobě stavitele této budovy se vyskytují různé dohady, protože Dientzenhofer stavěl současně i chrám v Přesticích¹⁷⁸ a tak jsou domněnky¹⁷⁹, jestli stavbu neprováděli další známí stavitelé, jako byli Kaňka nebo Lurago¹⁸⁰. Díky listině z roku

¹⁷⁶Podle Jiří ČECHURA, Kladruby v pohledu devíti staletí, Vydala GIS-STYLIZACE spol. s.r.o. Plzeň 1995, str. 120, str. 73;

¹⁷⁷(1689–1751) český architekt německého původu, představitel vrcholného baroka. U svého otce Kryštofa Dientzenhofera se vyučil stavitelství a kolem r. 1701 odešel do Vídně, kde se seznámil s barokní tvorbou architekta Johanna Lukasse von Hildebranda. Byl ovlivněn také F.Boroninim a rovněž i stavitelům J.B.Santinim Aichlem. V pozdní fázi spolupracoval se svým zetěm Anselmem Luragem.

¹⁷⁸Jako příklad místa, kde se dochovala pestrá paleta prvků a motivů nesoucích „kladrubskou stopu“.

¹⁷⁹Domněnku vysvětluje Zápisná kniha pražských stavitelů

¹⁸⁰Zápisná kniha pražských stavitelů uvádí jméno Lurago

1753, která byla nalezena v archívu¹⁸¹, se můžeme seznámit se specifikací výdajů a příjmů kláštera, kde je uvedeno i jméno vdovy po Dientzenhoferovi (zemřel r. 1751), což by potvrzovalo jeho účast na stavbě konventu a možná i na dokončení chrámu po smrti Santiniho¹⁸².

V roce 1728 shořela střecha u starého konventu a bylo potřeba pospíchat s jeho stavbou. Opat Sieber se během stavby rozhodl změnit původně projektovaný trojúhelníkový půdorys budovy na čtvercový. Teprve až roku 1739 byla dokončená dvě křídla, severní a jižní a do částečného konventu mohli být uvedeni mniši.

Stavba je dvoupatrová, se čtvercovým dvorem uvnitř. Za přítomnosti Dientzenhofera se asi ve 40. letech 18.st. přestavovala spojovací křídla mezi novým konventem a kostelem. Teprve asi po roce 1756, za posledního opata Streera, proběhla dostavba jižního křídla, pozdržená pruským vpádem. Proto byla nová budova konventu posvěcená až v roce 1775, nedlouho před zrušením kladrubské komunity.

¹⁸³Nemůžeme vyloučit, že část rivalitu nad střechou vznikla až po polovině 18.st. V zápisné knize pražských stavitelů se můžeme dočíst, že po Dientzenhoferovi v Kladrubech se podílel na dostavbě konventu Anselmo Lurago a po roce 1765 Anton Haffenecker.

Budova konventu nebyla nikdy zcela dokončená, protože společně se stavbou chrámu v Přesticích¹⁸⁴ to bylo příliš nákladné. V roce 1756 za doby vládnutí císařovny Marie

¹⁸¹Viz. Pzn.123;

¹⁸²Santini je uložen ve filiálním kostele sv. Jana Křtitele v Oboře na Malé Straně;

¹⁸³Podle Karel NOVÁČEK a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, ISBN: 978-70-87271-18-6, str.125;

¹⁸⁴V případě zdejšího děkanského kostela vystavěného ve vrcholně barokním slohu posledními kladrubskými opaty, nepřehlédnutelným otiskem benediktinské minulosti samotné zasvěcení Nanebevzetí Panny Marie. Stejné patronicum nese chrám v Kladrubech, mariánský kult je navíc mimořádně silný obecně v benediktinském a také v cisterciáckém prostředí. Podle Jakub KRČEK, Rušení klášterů na Plzeňsku, Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem, Vydavatelství Západočeské university v Plzni, Plzeň 2013, ISBN:978-80-261-0250-2, s. 193, str. 77;

Terezie, jejíž reformy¹⁸⁵ se začaly týkat i samotného kláštera, byl zvolen opatem Amandus Streer¹⁸⁶. Ten zakoupil do kláštera antifonář a graduály (sborníky bohoslužebných písní). Po zrušení a uzavření kláštera byl chrám opět vysvěcen v roce 1816.

.

¹⁸⁵Viz.Pzn.127

¹⁸⁶Iniciály Amada Streera AS - AK, (*Amandus Streer-Abbas Kladrubiensis*), poslední kladrubský opat , který v počátcích své církevní kariéry působil jako superior přeštického proboštství (1741 - 1749) a jako kladrubský opat dokončil výstavbu přeštického chrámu. Tamtéž, str. 78;

ZÁVĚR

Devět staletí se píše historie kladrubského kláštera. Vše, co se po tuto dobu v těchto místech událo, ovlivňovalo velkou mírou chod dějin v celé naší zemi. Dávné spory, jeho mocenské a hospodářské vzestupy i pády, návštěvy panovníků, osudy jeho pozdějších majitelů a stejně tak život mnichů v samotném klášteře, to všechno vytvářelo historii zachycenou v písemné podobě v mnoha kronikách a listinách, uchovávalých v ústním podání starých pamětníků.

V této práci jsem se snažila popsat dějiny kladrubského kláštera od počátku založení, jeho zrušení až do dnešní doby. Dále jsem chtěla poukázat na výjimečné architektonické dílo barokní gotiky od známých českých architektů Jana Blažeje Santiniho Aichela a Kiliána Ignáce Dientzenhofera, kteří se podíleli na tomto architektonickém skvostu.

V kronice obce z minulého století je zapsáno, že píle a šetrnost byly vždycky zvláštní známkou kladrubských obyvatelů a jistě je tomu tak i v současnosti.

Bývalý kladrubský klášter, zvaný později zámek a nyní státní památkový objekt, v současnosti není v nejlepším stavu. Správa objektu se snaží, aby budovy i vnitřek této vzácné památky byl co nejdříve takový, jaký bychom si ho přáli mít.

Seznam použité odborné literatury a dalších odborných zdrojů

a) Prameny

REGULA BENEDICTI, Řehole Benediktova, Benediktinské arciepiškopství Sv.Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 1998, LXX+242s. ISBN 80-238-2676-X.

Basil z CAESAREJE, Devět kázání o stvoření světa, Vydalo nakladatelství Oikoymenh jako svou 247. publikaci. Přeložila a poznámkami opatřila Karla Korteová. Tisk Alfaprint, první vydání řecko-české vydání, Praha 2004, s. 301, ISBN 80-7298-10-1.

Mikuláš DAČICKÝ z HESLOVA, s úvodem Josefa Janáčka, Nakladatelství Akropolis, 251 s. ISBN 80-85770-35-0.

PALACKÝ, František. Vlastní život Františka Palackého. Praha: Vydala Marie

PELCL, František Martin, Paměti. Praha: III. Třída České Akademie věd a umění, 1931.

SKOPEC Jindřich, (ed.), Paměti F.J.Vaváka, souseda a rychtáře milčického z let 1770-1816, Praha 1907-1938.

b) Sekundární literatura

Akademie věd ČR pod vedením Bohumily ZÁSTĚROVÉ, Dějiny Byzance, nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1994-1996. 529 s. ISBN 80-200-0454-8.

BLÁHOVÁ Marie, FROLÍK Jan, PROFANTOVÁ Naďa. Velké dějiny zemí Koruny české I. do roku 1197. Paseka Praha, 1999. 373 s. ISBN 80-7185-265-1.

BUBEN, M. Milan. Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády Nakladatelství LIBRI 2004. 396 s. ISBN 80-7277-086-1.

ČECHURA, Jiří. Kladruby v pohledu devíti staletí, 1995. 120 s. Plzeň 1995.

- ČECHURA, Jiří. Kladrubský klášter v pověstech, legendách a vyprávěních, 2012, 183 s. Nakladatelství Českého lesa v Domažlicích.
- DATTRINO, Lorenzo. Patrologie, Překlad a dodatky prof. Jaroslav V. Polc, KTF UK Praha, 282 s.
- HOBZEK Jozef. Kláštery v českých zemích z hlediska památkové hodnoty, Praha, Státní ústav památkové péče, 1987, 148 s.
- HORYNA, Mojmír. Jan Blažej Santini -Aichel, Praha 1998, Vydalo Karolinum, 488 s. ISBN 80-7184-664-3.
- HORYNA, Mojmír. Dílo Kiliána Ignáce Dientzenhofera v Kladrubech, Památky a příroda 2, 1997, 111 s. ISBN 1689-1751-150.
- KAŇÁK, Miloslav. Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva. I. vydání. Praha: Blahoslav, 1951. 113 s.
- KRČEK, Jakub. Rušení klášterů na Plzeňsku Kladruby, Plasy, Chotěšov v době josefínských reforem, vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 1993, 193s. ISBN978-80-261-0250-2.
- KRČEK, Jakub. Zrušení kladrubského kláštera, 1. sborník studentů a absolventů katedry historie FPE ZČU, Plzeň 2008, 171 s.
- LAWRENCE, Hugh. Dějiny středověkého mnišství, nakladatelství Vyšehrad Praha 2001, 328 s. ISBN 80-7021-536-4.
- LOCHMAN, Jan Milíč. Náboženské myšlení českého obrození. Kořeny a počátky. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká, 1952. 378 s.
- MELMUKOVÁ, Eva. Patent zvaný toleranční. I. vydání. Praha: Mladá fronta, 1999. 240 s. ISBN 80-204-0741-3.
- Metropolita HIEROTEOS (Vlachos), Pravoslavná spiritualita, 1994, Vydala Prešovská univerzita v Prešově Pravoslavná bohoslovecká fakulta v roku 2006, 120 s.
- NOVÁČEK, Karel a spol., Kladrubský klášter 1115-1421, Osídlení-architektura-artefakty, 376s. ISBN: 978-70-87271-18-6.
- NOVOTNÝ, Václav. Začátky kladrubského kláštera a jeho nejstarší listiny. Rozpravy České akademie věd a umění, 1932. 50 s. Tiskem Aloisa Wiesnera v Praze.
- ŘÍČAN Rudolf. Od úsvitu reformace k dnešku. Praha: Ymca, 1947. 408 s.
- Řeholní život v českých zemích, Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice, Edice encyklopedie, Karmelitánské nakladatelství Kostelní vydrů 1997, ISBN 80- 7192-222-6, 319 s.
- TRETERA, Jiří, Rajmund. Konfesní právo a církevní právo. 1. vydání. Praha: Jan Krigl, 1997. 331 s. ISBN 80-902045-2-X.

- VONDRA, Roman. České země v letech 1705-1792. Věk absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků. I. vydání. Praha: Libri, 2010. 383 s. ISBN 978-80-7277-448-7.
- VILÍMKOVÁ, Milada. PREISS, Pavel. Ve znamení břevna a růží – historický, kulturní a umělecký odkaz benediktinského opatství v Břevnově. Vyšehrad 1989, ISBN 80-7021-013-3, 328 s.
- VOPATRNÝ, Gorazd. Hesychasmus jako tradiční křesťanská spiritualita, vytiskla Centa, Brno 2003, 158 s. ISBN 80-86263-41-X.
- VLČEK, P., SOMMER, P., FOLTÝN. D. Encyklopedie českých klášterů, nakladatelství Libri Praha 1998, 778 s., ISBN 80-85983-17-6.
- VLNAS, Vít. Jan Nepomucký česká legenda, nakladatelství Paseka, 2013, 360 s., ISBN 978-80-7432-278-5.
- WINTER, Eduard. Josefinismus a jeho dějiny. I. vydání. Praha: Jelínek, 1945. 383 s.
- WINTER, Eduard. Tisíc let duchovního zápasu. Vytiskl Přerov: Jar. Strojil, 1940. 301 s.
- ZLÁMAL Bohumil. Příručka českých církevních dějin V- Doba barokní katolicity, Vyd. Olomouc, Matice Cyrilometodějská, 2008, ISBN 978-80-7266-301-9, 414 s.
- ŽEMLIČKA, Josef. Čechy v době knížecí (1034-1198), nakladatelství Lidové noviny, Jihlava 2007. 699 s.

c) Užité encyklopedie, sborníky a slovníky

- IVANOVÁ- ŠALINGOVÁ, Mária, MANÍKOVÁ, Zuzana. Slovník cudzích slov. 3. revidované vydanie. Bratislava: SPN, 1990. 943 s. ISBN 80-08-00006-6.
- KRAFT Heinrich, Slovník starokřesťanské literatury, život, spisy a nauka řeckých, latinských, syrských, egyptských a arménských církevních Otců, 2005. 320 s.

d) Elektronické zdroje

<http://www.kramerus.nkp.cz>
<http://www.klaster-kladruby.cz>
<http://www.wikipedia.cz>
<http://www.soaplzen.cz/>
<http://www.santini.cz>
<http://www.kladruby.cz>

e) Ostatní elektronické zdroje

Zpráva o sjezdu slovanském. Výjimek z Časopisu českého Muzeum. Praha: C.k. dvorní knihtiskárny Synů Bohumila Haase.,

1848, 66. s. Uloženo v Městské knihovně Praha, signatura H 171. Internetový zdroj <<http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=170>>[cit. 2014-4-2].

ČERNÝ, Jan, M. Slovanský sjezd v Praze roku 1848. Na památku čtyřicetiletou. Praha: Knapp, 1888, 58. s. Uloženo v Městské knihovně Praha, signatura D 945. Internetový zdroj <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=1211&author=%C4%8Cern%C3%BD_Jan%20M>[cit. 2014-4-2].

Historie UK. Internetový zdroj < [http://www.cuni .cz/ UK-374-version1.pdf](http://www.cuni.cz/UK-374-version1.pdf) >[cit. 2014-3-15].

Seznam příloh

Obrazová příloha č.1:

Kladrubský klášter v současnosti v podání přestavby Santiniho
a Dientzenhofera.

Obrazová příloha č.1

- 1.obrázek - Kladrubský klášter. Převzato z <http://klaster-kladruby.cz/fotogalerie/letecke-fotografie/>
- 2.obrázek Kladrubský klášter. Převzato z <http://klaster-kladruby.cz/fotogalerie/letecke-fotografie/>
- 3.obrázek Bazilika kladrubského kláštera. Převzato z <http://klaster-kladruby.cz/fotogalerie/letecke-fotografie/>
- 4.obrázek Bazilika kladrubského kláštera. Převzato z <http://klaster-kladruby.cz/fotogalerie/letecke-fotografie/>
- 5.obrázek Prelatura kladrubského kláštera. Převzato z <http://klaster-kladruby.cz/fotogalerie/exteriery/klaster/>
- 6.obrázek Plán Santiniho půdorys kladrubského kláštera. Převzato z <http://www.santini.cz/dokumentace-staveb/pudorysy-staveb/kladruby>
- 7.obrázek Plán kladrubského kláštera Santini - Kladruby 1. Převzato z <http://www.santini.cz/dokumentace-staveb/plany-staveb/kladruby/>
- 8.obrázek Plán kladrubského kláštera Santini - Kladruby 2. Převzato z <http://www.santini.cz/dokumentace-staveb/plany-staveb/kladruby/>
- 9.obrázek Santiniho dopis z roku 1720 k dokumentaci. Převzato z <http://www.santini.cz/dokumentace-staveb/santini-dopisy/>
- 10.obrázek Santiniho dopis 2 k dokumentaci kladrubského kláštera. Převzato z <http://www.santini.cz/dokumentace-staveb/santini-dopisy/>
- 11.obrázek Nový konvent kladrubského kláštera je starý více než 200 let. Převzato z <http://klaster-kladruby.cz/fotogalerie/novy-konvent/>
- 12.obrázek Nový konvent kladrubského kláštera - stavitel Dientzenhofer. Převzato z <http://klasterkladruby.cz/fotogalerie/novy-konvent/>

Obrázek č.1

Kladrubský klášter současný stav

Obrázek č.2

Kladrubský klášter z leteckého pohledu

Obrázek č.3

Původní bazilika kladrubského kláštera byla v letech 1712–1726 přestavěna

Obrázek č.4

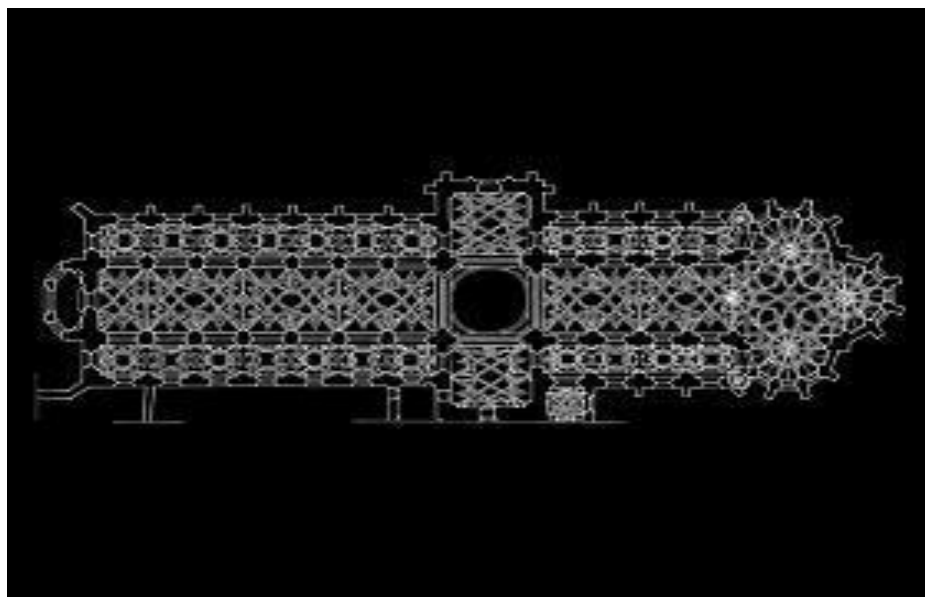
Bazilika

Obrázek č. 5

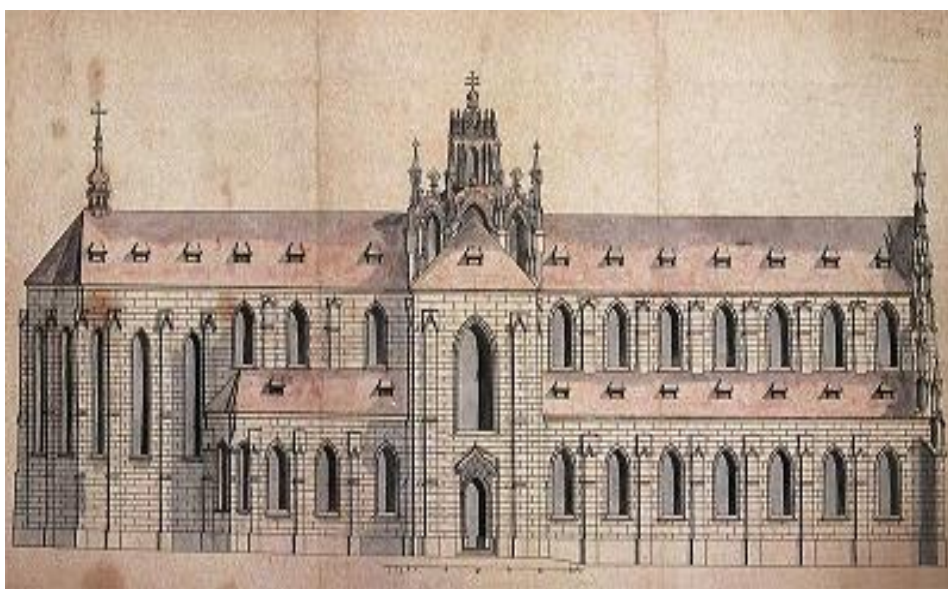
Prelatura kladrubského kláštera

Obrázek č. 6

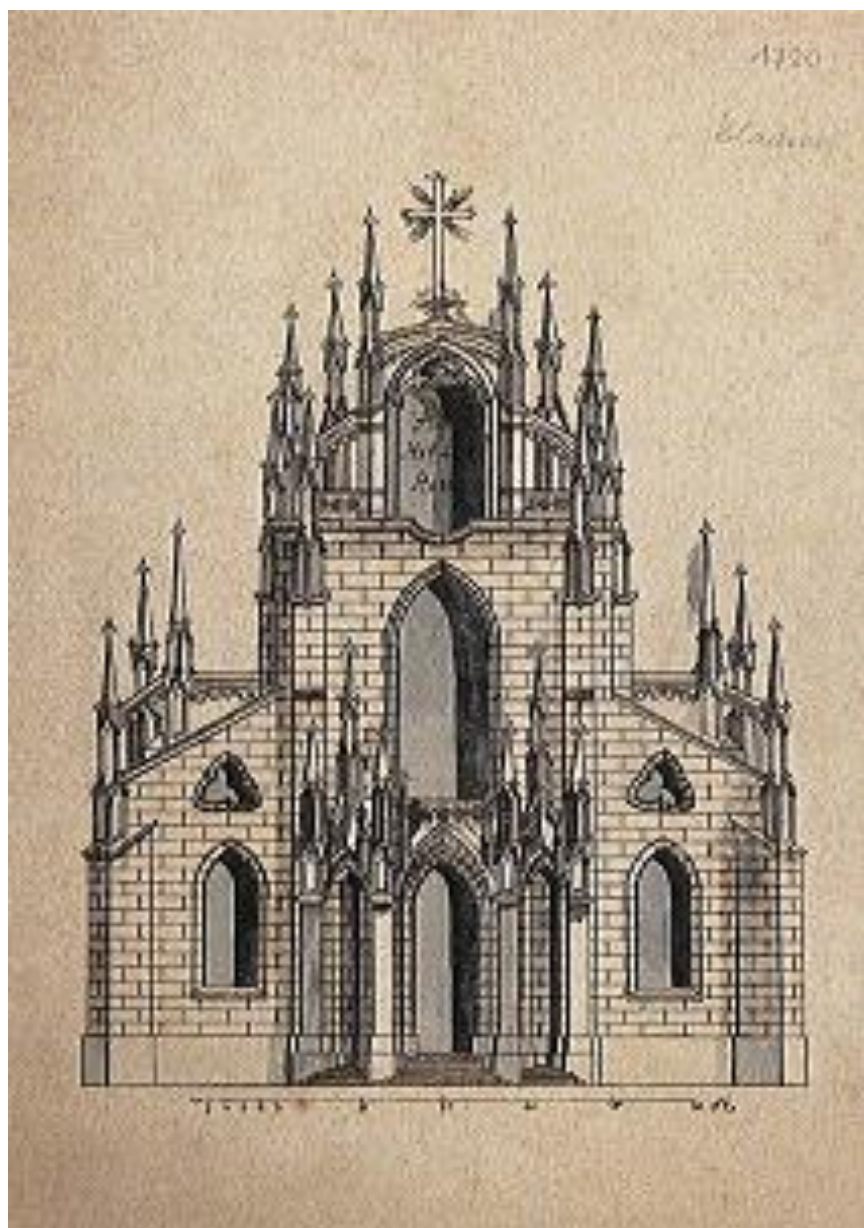
Santiniho půdorys kladrubského kláštera

Obrázek č. 7

Plán kláštera Santini - Kladruby 1

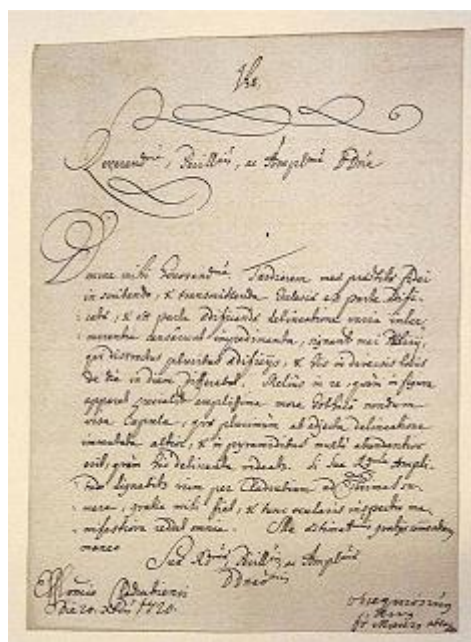
Obrázek č.8

Plán kláštera Santini - Kladruby 2 (r.1720)

Obrázek č.9

Santiniho dopis z roku 1720 k dokumentaci

Obrázek č.10

Santiniho dopis 2 k dokumentaci

Obrázek č.11

Nový konvent je starý více než 200 let

Obrázek č.12

Nový konvent - stavitel Dientzenhofer

SUMMARY

History of the Monastery Kladruby

Bc. Alena Lexová

The significant, cultural heritage, Kladruby's monastery lies in Tachov in the Western part of the Czech republic. It lies between Pilsen and Tachov, specifically, Thirty kilometres west from Pilsen and five kilometres south from Stříbro. The history of the township and monastery is closely bound. The middle ages brought prosperity and rise to both of them. To this rise of Kladruby contributed its great place by the Norimberská stezka and the discovery of silver ore nearby. Thanks to this, in 1230, it was raised by Václav I. to township. With this Kladruby gained the rights of a town (e.g. The right to organize markets, the right to perform Criminal Law and the right to brew) as one of the first seven towns in the Czech republic. Because of the wealth from silver mining, a mining settlement Stříbro was established, in the late twelfth century. The Benedictine monastery was established, by Vladislav I. of Přemyslid dynasty, in 1115. He himself is buried there as one of few Czech princes, who are not buried in Prague. Between the 12. and 13. Century, the monastery became one of the most important church centres of the whole kingdom.

During the tragedy of Jan Nepomucký, the monastery has a major role. Václav IV considered, establishing a bishopric in Kladruby, to circumscribe the power of Prague archbishopric. It was Jan Nepomucký, who thanks to his position as vicar General, made this impossible. He paid the highest price for this. During the Hussite Wars and fights between Jiří z Poděbrad and the Noble union, the monastery was robbed and plundered for several times. After the thirty-years war, the

growing power of catholic church, it seemed that the monastery starts to rise again. In the times of abbot Maur Finzguth (1712 - 1728) was the, formally Romanic basilica with two towers, rebuilt in the Baroque Gothic style, under the lead of a phenomenal Czech architect with Italian decent Jan Blažej Santini Aichel. The whole four-winged tract of the new convent was constructed under the lead of Czech famous baroque builders, brothers Dientzenhofer. The doing of monastery was stopped during enlightenment era, by Josef II. And his decree from 1785. In 1825, the buildings were bought by prince Windischgrätz. After the Second World War, it was a state farm and in the seventies the object got into the care of Ústav památkové péče and serves as a historical object until today.
